

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

MoniNaisten Talo -malli

Sosiaalinen toimintaympäristö maahanmuuttajataustaisten
naisten kotoutumisen tukemiseksi

Suvi Hiltunen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op

11/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Suvi Hiltunen	Sivumäärä 58 ja 3 liitesivua
Työn nimi MoniNaisten Talo -malli. Sosiaalinen toimintaympäristö maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisen tukemiseksi	
Ohjaava opettaja Hanna Laitinen	
Työn tilaaja Monika-Naiset liitto ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata ja arvioida maahanmuuttajataustaisille naisille tarkoitetun matalan kynnyksen sosiaalisen kohtaamispaikan MoniNaisten Talon toimintatavat. Työn tavoitteena oli luoda MoniNaisten Talo -hankkeesta toimintamalli, jonka eri toimijat voisivat ottaa käyttöönsä valtakunnallisesti. Toimintamallin pohjalta olisi tarkoitus tuottaa MoniNaisten Talosta käsikirja, jonka avulla toimintatavat ohjeistetaan.</p> <p>Työn tilasi Monika-Naiset liitto ry, joka halusi tiivistää toteuttamansa MoniNaisten Talo -hankkeen selkeäksi palvelumalliksi. Kotoutumista tukevana ja syrjäytymistä ehkäisevänä palveluna MoniNaisten Talo täydentää liiton vuodesta 1998 toiminutta vahvaa väkivallan ennaltaehkäisytyötä.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: Mikä on MoniNaisten Talon malli? Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössä käytettiin havainnointia, teema- ja sähköpostihaastatteluja sekä kirjallisen aineiston keräämistä. Työn tärkeimpinä tehtävinä oli kuvata MoniNaisten Talo -toiminnan päätävät ja kuinka ne kohtaavat eri tarpeet, joita varten toiminta on luotu. Toiminnan kriittinen tarkastelu johti kehittämissuosituksiin ja arviointiin siitä, miten malli on siirrettävissä eri toimijoille sekä kohderyhmille.</p> <p>Keskeiset tulokset ovat MoniNaisten Talo -toiminnan päätävät. Pää tavoitteiksi muotoutui tietotaidon tukeminen, elämänhallinnan ja yhteiskuntatietouden edistäminen, etnisten järjestöjen voimauttaminen sekä kaksisuuntaisen kotoutumisen edistäminen.</p> <p>Opinnäytetyö on parhaiten hyödynnettävissä järjestötoimijoille, jotka pystyvät nykyistä mallia toteuttamaan. Mallin voi omaksua muutkin tahot käyttäen omaan organisaatioon parhaiten soveltuvia mallissa esitettyjä toimintatapoja. Työ on tarkoitettu käytettäväksi mallina kotouttamispalveluita suunniteltaessa. Se on myös tarkoitus liittää MoniNaisten Talo -hankkeen raportointiin hankkeen rahoittajan Euroopan Kotouttamisrahaston, tarkastettavaksi.</p>	
Asiasanat Maahanmuuttajat, integraatio, kolmas sektori, syrjäytyminen, naiset	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Suvi Hiltunen	Number of Pages 58
Title MoniNaisten Talo -model. A social meeting place for supporting integration of immigrant women.	
Supervisor Hanna Laitinen	
Subscriber Monika-Naiset liitto ry	
Abstract <p>The purpose of the thesis was to describe and evaluate the practices of MoniNaisten Talo, which is a low threshold social meeting place for immigrant women. The aim of the work was to create a model of the MoniNaisten Talo project, which could be used by different actors in different areas. Based on the pattern the purpose is to create the MoniNaisten Talo manual, from which the practices can be instructed.</p> <p>The work was ordered by Monika-Naiset liitto ry, who wanted to summarize the MoniNaisten Talo project into a clear service model. As a service that supports integration and prevents marginalization, MoniNaisten Talo -project complements the work on preventing violence that the union has done since 1998.</p> <p>The research question of the thesis was: What is the MoniNaisten Talo model? Research methods used for the thesis were observation, theme and email interviews and also collecting literary material. The most important tasks of the work were to describe the main focus of the MoniNaisten Talo function and how they meet the needs of those for whom the activity is created. The critical observation led to development recommendations and evaluation on how the model can be moved to different areas, actors and target groups.</p> <p>The central results are the main principles of the MoniNaisten Talo activities. The main aims took shape as: supporting know-how, furtherance of life-control and knowledge of society, empowerment of the ethnic associations and also furtherance of two-way integration.</p> <p>The thesis will be of most use to the NGO-actors who can execute the present model. The model can be also adopted by other agents by using the practices from the model that suit the organization the best. The work is meant to be used as a model when designing integration services. It is also meant to be attached to MoniNaisten Talo -project's reporting, so it can be examined by the funding body, the European Integration Fund.</p>	
Keywords Immigrants, integration, third sector, women	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	9
2 OLEMASSA OLEVAN TIEDON TARKASTELU	8
2.1 Kotoutumisen keskiössä maahanmuuttaja	8
2.2 Kotouttamistoimet kotoutumisen tukena	9
2.3 Onnistunut kotoutuminen ehkäisee syrjäytymistä	11
2.4 Kolmas sektori kotouttamispalvelujen tuottajana	12
2.5 Mallin kuvaamiseen liittyvät keskeiset käsitteet	13
3 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NAISTEN KOTOUTUMISEN ERITYISHAASTEET	15
4 TYÖN TOTEUTUS	19
5 MONINAISTEN TALO -HANKKEEN TAUSTAA	21
5.1 Monika-Naiset liitto ry	22
5.2 Kotoutumisen tukemista kohdennetulle ryhmälle	23
6 MONINAISTEN TALO -MALLI	25
6.1 Tietotaidon tukeminen	26
6.1.1 Suomen kielen oppimista tukevan toiminnan monet ulottuvuudet	27
6.1.2 Fyysisen hyvinvoinnin tukeminen edistää henkistä hyvinvointia	28
6.2 Elämänhallinnan ja yhteiskuntatietouden edistäminen	30
6.2.1 Rääätälöidyt tukimuodot yksilöllisiin tarpeisiin	30
6.2.2 Työkaluja turvalliseen arkeen, vertaistuella vahvemmassi	31
6.3 Etnisten järjestöjen voimauttaminen	32
6.4 Kaksisuuntainen kotoutuminen – jaettua tietoa ja taitoa	34
6.4.1 Viranomaisyhteistyö	34
6.4.2 Vapaaehtoistyö	35
6.5 Uusien menetelmien testaaminen kotoutumisen tukemiseksi	36
7 MONINAISTEN TALO KOTOUTUMISEN TUKEMISESSA – KOLME NÄKÖKULMAA	37

7.1 ”Tieto – tuntemus – yhteinen asiakas.” Kurkistus viranomaisnäkökulmaan	38
7.2 Kieli- ja kulttuurierot voimavarana ja haasteena – työntekijöiden kokemuksia työstä Talolla	40
7.3 Miten elämä uudessa yhteiskunnassa näyttäytyy? Kahden naisen kokemuksia kotoutumisesta	41
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	44
8.1 Yhteistyöllä vahvemmaksi	46
8.2 MoniNaisten Talo -toiminnan uhat ja mahdollisuudet	47
LÄHTEET	51
LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Yleisessä maahanmuuttokeskustelussa unohdetaan helposti, että eri termien takana on aina ihminen, jolla on samanlaiset elämän perustarpeet kuin kenellä tahansa muulla ihmisellä kansallisuuteen katsomatta. Ihmisoikeudet takaavat samat perustarpeet kaikille. Julkinen keskustelu maahanmuuttajien mukanaan tuomista ongelmista käynnistyy herkästi, mutta harvemmin pohditaan minkälaisia ongelmia maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa (Raunio 2006, 13). Uuteen maahan tullessaan ihmisillä, tässä työssä tarkasteltuna varsinkin naisilla, on useita haasteita näiden perustarpeiden saavuttamiseen. Perustarpeiden saavuttamiseksi, jokaista tulisi kohdella yksilöllisesti. Muun muassa kulttuuri-, kieli-, kokemus-, sukupuoli-, ja osaamistaustasta huolimatta ihmisillä on samat turvalliseen ja mielekkääseen elämiseen tarvittavat perustarpeet. Näillä eroavaisuuksilla on kuitenkin väliä, kun perustarpeiden saavuttamiseen lähdetään etsimään menetelmiä.

Syrjäytyminen on koko yhteiskunnan toimivuudelle suuri haaste. Haavoittuvassa asemassa olevat maahanmuuttajataustaiset naiset ovat vaarassa syrjäytyä, koska he eivät tilanteestaan tai asemastaan johtuen kykene hyödyntämään tarjolla olevia kotouttamispalveluita tai palvelut eivät kohtaa heidän erityistarpeitaan (Sisäasiainministeriö 2009,3). MoniNaisten Talo -hanke on Monika-Naiset liitto ry:n toteuttama matalan kynnyksen sosiaalinen toimintakeskus maahanmuuttajataustaisille naisille. MoniNaisten Talo -toiminnassa pyritään huomioimaan naisten erityistarpeet muun muassa tarjoamalla monikielistä ohjausta ja räätälöityjä aktiviteetteja uuteen yhteiskuntaan kotoutumisprosessiin ja myös oman henkis-fyysisen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Valtioneuvoston mukaan vuoden 2006 kotouttamislain muutoksella pyrittiin siihen, että maahanmuuttajien kotoutumista edistetään sekä erityispalveluilla että huomioimalla heidän tarpeensa peruspalveluissa. Käytännössä tämä ei resurssien puutteessa ollut vielä vuoden 2008 tarkastelussa mahdollistunut (Valtioneuvosto 2008,5.) Vuonna 2010 hallitus on esittänyt eduskunnalle kotouttamislain edistämistä ja siihen liittyvien lakien muuttamista niin, että uudistetut lait olisi tarkoitettu tulevan

voimaan 1.9.2011 (Valtioneuvosto 2010,1). Kotoutumisen lähtökohtia ja haasteita olisi tarkasteltava uudestaan, koska pakolaisuuteen ja muihin humanitaarisiin syihin perustunut maahanmuutto ei ole enää niin merkittävässä asemassa kuin ennen. Esimerkiksi perheenyhdistämisten ja avioliiton perusteiden tapahtunut maahanmuutto on lisääntynyt. (Valtioneuvosto 2010, 5.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on sekä kuvata että kehittää MoniNaisten Talo -hankkeesta muotoutunutta mallia. Ihanteena on, että opinnäytetyö palvelisi tilaajaa Monika-Naiset liitto ry:tä pyrkimyksessä saada vuonna 2011 päättyvän MoniNaisten Talo -hankkeen toiminnalle jatkumoa.

Opinnäytetyöstä voivat hyötyä myös viranomaiset ja yleensäkin julkinen sektori kotouttamistoimenpiteiden kehittämiseen ja omien palveluiden täydentämiseen. Työssä nostetaan esiin maahanmuuttajataustaisten naisten ja heidän perheidensä kotoutumisen haasteita. Työ saattaisi auttaa heitä välillisesti työssä mainittuja tarpeita vastaavien tukipalvelujen järjestämisessä.

Tässä työssä tutkimuskysymyksenä on: Mikä on MoniNaisten Talon malli? Kysymystä lähdetään purkamaan tarkastelemalla, mihin tarpeisiin MoniNaisten Talo -toiminta pyrkii vastaamaan, ja kenen nämä tarpeet ovat. Oleellista on myös kuvata ne menetelmät, joilla tarpeisiin vastataan, eli toisin sanoen MoniNaisten Talo -toiminnan päätävät. Kehittämisenäkökulmasta katsottuna työssä pyritään pienimuotoisesti arvioimaan mallin toimivuutta ja sen käytettävyyttä kotouttamiseen liittyvissä tukitoimenpiteissä.

Olen ollut MoniNaisten Talo -hankkeen projektisihteerinä vuoden 2010 maaliskuusta lähtien, ja sitä ennen työharjoittelussa. Omakohtaisesta kokemuksesta ja havainnoista on kertynyt perusta Talon päätavoitteiden ja niihin pyrkivien menetelmien hahmottamiseen. Talon kohderyhmän, haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten kohtaamiseen olen käynyt Monika-Naiset liitto ry:n järjestämän väkivaltatyön tukihenkilökoulutuksen.

2 OLEMASSA OLEVAN TIEDON TARKASTELO

Tämä työ pohjautuu kotoutumisen ja kotouttamisen käsitteeseen. Aion kuvata, kuinka MoniNaisten Talo -toiminta toteuttaa kotouttamista ja tukee yksilöiden ja ryhmien kotoutumista. Onnistunut kotouttaminen toimii syrjäytymistä ehkäisevänä toimenpiteenä ja vaikuttaa näin niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Aluksi kuitenkin on syytä tarkastella, mitkä ovat toimintaa ohjaavat lait ja miten kotoutumista ja kotouttamista on käsitelty muissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Luonnollisesti täytyy tarkentaa, keistä puhumme kotoutumisen ja kotouttamisen kohteina. MoniNaisten Talo -toimintaa kuvatessa on valittava tulkinnot menetelmille, joilla toimintaa toteutetaan.

2.1 Kotoutumisen keskiössä maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään ulkomailta Suomeen eri syistä pysyvästi muuttaneesta henkilöstä. Käsitteen alle lukeutuvat myös siirtolaiset, pakolaiset, turvapaikanhakijat, paluumuuttajat. Pakolaiset tai turvapaikkaa hakevat ovat joutuneet jättämään kotimaansa poliittisen, uskonnollisen tai muun vainon takia. Vapaaehtoisesti maahan muuttaneet ovat voineet tulla Suomeen esimerkiksi töihin tai avioliiton perusteella. (Räty 2002, 11.)

Käytän tässä työssä maahanmuuttaja -käsitteen sijaan maahanmuuttajataustainen, sillä se antaa vapauden laskea mukaan myös henkilöt, joilla on Suomen kansalaisuus, ovat syntyneet Suomessa ja/ tai kasvaneet ja asuneet suurimman osan elämästään Suomessa, mutta joilla on etnisesti joko kokonaan tai osittain erilainen tausta Suomen valtaväestön kanssa. Tähän yhteyteen ei kuitenkaan lueta Suomen etnisiä vähemmistöjä saamelaisia ja romaneja.

Maahanmuuttajataustaiset olivat ainakin vielä vuosisadan vaihteessa iältään keskimääräisesti kantasuomalaisia nuorempia. Maahanmuuttajataustaiset ovat ylliedustettuina parhaassa hedelmällisyyssiässä ja niin sanotusti parhaassa työiässä

olevien joukossa. Suomeen suuntautuva maahanmuutto ja maahanmuuttajataustaisten muutot Suomessa kohdistuvat voimakkaimmin pääkaupunkiseudulle. (Forsander 2002, 229.)

Tilastoja tarkastellessa on maahanmuuttajataustaisista selkeämpi puhua muunkielisinä henkilöinä. Muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia oli vuonna 2009 3,9 prosenttia väestöstä. Vieraskielisten määrä on kaksinkertaistunut yhdeksässä vuodessa. (Valtioneuvosto 2010, 6.) Perinteisesti miehet ovat edustaneet Suomeen kohdistuvassa maahanmuutossa enemmistöä. Maahan muuttaneiden naisten määrä alkoi kuitenkin kasvaa 1990-luvun puolivälin jälkeen perheenyhdistämisen, avioliittojen ja paluumuuton ansiosta. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15).

Olen tarkastellut Tilastokeskuksen tilastoja ikäväliltä 20–64 vuotta. Perusteluni ikävälille on, että haluan tarkastella mahdollisia MoniNaisten Talo -toimintaan soveltuvia henkilöitä. Lähtökohtaisesti MoniNaisten Talo -toiminta nykyisellään on suunnattu työikäisille. Toimintoja laajentamalla ja räätälöimällä kohdeikää olisi mahdollista tieteenkin ulottaa myös nuoriin, eläkeikäisiin ja vanhuksiin. Vuonna 2009 Suomessa asui 150 564 muun kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkielistä, iältään 20–64 -vuotiasta henkilöä. Naisten osuus kaikista muunkielisistä oli tuolloin melkein puolet. (Tilastokeskus 2010.)

2.2 Kotouttamistoimet kotoutumisen tukena

Eri kulttuuristen ryhmien ollessa vuorovaikutuksessa keskenään syntyy kulttuurisia muutoksia, jossa erilaiset tavat ja ominaisuudet sekoittuvat keskenään. Puhutaan akkulturaatiosta, joka voidaan jakaa erilaisiin strategioihin lähestyä ja tarkastella tätä kulttuurista vuorovaikutusta. Suomen politiikassa on muiden länsimaiden tavoin omaksuttu integraation strategia. Selene Jokisaari kuvaa integraatiota prosessina, jota maahanmuuttaja käy läpi osallistuessaan uuteen yhteiskuntaan säilyttäen silti oman etnisen identiteettinsä. (Jokisaari 2006, 9.) Etnisyydellä taas viitataan henkilön itsensä kokemaan identiteettiin eli itseymmärrykseen jonkin kulttuuriryhmän jäsenenä (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19). Integraation tuloksena yhteiskunta

monikulttuuristuu. Monikulttuurisuus tarkoittaa erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista, tasa-arvoa yksilöiden ja kulttuurien välillä sekä yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja rajoja (Räty 2002, 46).

Maahanmuuttajataustaisia koskevassa integraatiotutkimuksessa puhutaan rakenteellisesta ja sosiaalisesta integraatiosta. Rakenteellisessa integraatiossa on kyse vähemmistön tulemisesta osaksi ympäröivän yhteiskunnan rakenteita, esimerkiksi työmarkkinoita. Sosiaalisessa integraatiossa on kyse ihmisten välisestä arkisesta vuorovaikutuksesta, joka on yleensä dynaamisempaa ja sattumanvaraisempaa. (Pyykkönen 2007,38.) Integraation lisäksi akkulturaation eri suuntia ovat myös valtaväestöön sulautuminen eli assimilaatio, torjuva suhde valtaväestöön eli separaatio sekä kuulumattomuutta omaan ja valtaväestön kulttuuriin eli marginalisaatio. Marginaalisuuden käsite on lähellä syrjäytymisen käsitettä, ja sitä käsitellään tässä työssä tarkemmin syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä puhuttaessa. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä, Reuter 2004, 91–21.)

Suomen integraatiopolitiikka on tiivistynyt 1.5.1999 voimaan astuneeseen lakiin maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Siinä integraatio on suomennettu kotoutumiseksi, joka kuvaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä työelämään ja yhteiskunnan toimintaan osallistumiseksi samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan ylläpitäen. (Laki 493/1999: 2§.) Kotoutuminen ei kosketa ainoastaan maahan muuttaneita vaan myös vastaanottavan yhteiskunnan jäseniä. Yhteiskunnan monikulttuuristuessa kaikkien täytyy mukautua uuteen tilanteeseen. Tällöin puhutaan kaksisuuntaisesta kotoutumisesta (Valtioneuvosto 2008, 15.)

Käytän tässä työssä integraatiosta nimeä kotoutuminen, sillä se on tutumpi käsite asiasta puhuttaessa.

Lain mukaan kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Kotouttamisella siis pyritään tukemaan ja helpottamaan yksilön kotoutumista. (Laki 1215/2005: 2 §)

Kotouttamisen lähtökohta on se, että

Suomessa asuva maahanmuuttaja on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta oikeuksien ja velvollisuuksien suhteessa samassa asemassa kuin Suomen kansalainen (Valtioneuvosto 2008, 20).

Kotoutumista tuetaan kotouttamisohjelmalla, kotoutumissuunnitelmalla ja kotoutumistuella. Kunta vastaa kotouttamisohjelman laatimisesta, toimenpanosta sekä seurannasta. Kotouttamisohjelmien tarkoitus on tukea kotouttamisen suunnittelua kunnassa ja sovittaa yhteen eri toimijoiden tehtäväalueet. Kotoutumissuunnitelmalla taas viitataan jokaisen henkilökohtaiseen suunnitelmaan niistä toimenpiteistä, joita hän tarvitsee Suomeen kotoutumiseen. Suunnitelma laaditaan yhdessä Suomeen muuttaneen ja TE-toimiston sekä tarpeen mukaan kunnan kanssa. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan on tilanteen mukaan alle 3-5 vuotta Suomessa asuneella, työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuneelle, toimeentulon tarpeessa olevalle taikka alle 18-vuotiaalla henkilöllä. (Valtioneuvosto 2010, 14.) Kotoutumissuunnitelman aikaisen toimeentulon turvaamiseksi on maahanmuuttajataustaisella oikeus kotoutumistukeen, joka muodostetaan työttömyysturvalain mukaisesta työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta annetun lain mukaisesta toimeentulotuesta (Laki 493/1999: 12 §).

2.3 Onnistunut kotoutuminen ehkäisee syrjäytymistä

Syrjäytymisen käsitteeseen liittyy monia eri lähestymistapoja. Lähtökohtaisesti syrjäytymistä voidaan kuvata yksilön kasautuneina hyvinvoinnin ongelmina. Tässä työssä syrjäytymisellä tarkoitetaan erityisesti yhteiskunnallisesta normaalisuudesta sivuun joutumisena. (Raunio 2006, 19.) Raunio puhuu myös sosiaalisesta syrjäytymisestä, jossa hän lainaa EU:n poliittisessa sanastossa käytettävää määritelmää. Siinä syrjäytyminen voi olla prosessi tai sen lopputulos, missä yksilöt, ryhmät tai kokonaiset alueet joutuvat ulossuljetuiksi yhteiskunnan keskeisistä integraatiota ja hyvinvointia tuottavista instituutioista, kuten työmarkkinoista. (Raunio 2006 27.)

Maahanmuuttajataustaisella voi olla vaarana syrjäytyä, jos hän ei omaksu omaa tai vanhempiensa kulttuuritaustaa mutta toisaalta ei pääse valtakulttuurin jäseneksi. Uhka jäädä kahden kulttuurin väliin tuntematta kumpaakaan omakseen on erityisesti nuorilla maahanmuuttajilla. (Räty 2002, 126–127.) Kaikki maahanmuuttajataustaiset henkilöt eivät pysty ilmentämään täyttä kansalaisuutta sen eri muodoissaan. Jos ihminen ei edes jollain tavalla pysty toimimaan aktiivisena kansalaisena, on hänellä vaarana syrjäytyä yhteiskunnasta. (Harju 2005.) Maahanmuuttajataustaisten syrjäytyminen työmarkkinoilta lisää myös sosiaalisten tulonsiirtojen tarvetta. Eniten tulonsiirtoja ovat vastaanottaneet ne kansalaisuusryhmät, joissa on eniten lapsia ja alhaisin työllisyysaste eli suurimmaksi osaksi pakolaiset. (Forsander 2002, 233.)

Tässä työssä syrjäytymisen ehkäisyllä tarkoitetaan juuri edellä mainittujen ilmiöiden ja prosessien ehkäisyä niin, ettei niitä pääse muodostumaan tai että ne eivät pääse ainakaan pahentumaan entisestään. Onnistunut kotoutuminen liittyy keskeisesti syrjäytymisen ehkäisyyn. Kotouttamispolitiikassa tarkoitettujen toimenpiteiden avulla vaikutetaan maahanmuuttajataustaisten syrjäytymisuhkaan positiivisesti. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2003, 37.) Kaiken kaikkiaan naisten kotoutumisen tukemisella voidaan ennaltaehkäistä syrjäytymisen ja huono-osaisuuden periytymistä ja tukea koko perheen hyvinvointia (Monika- Naiset liitto 2010).

2.4 Kolmas sektori kotouttamispalvelujen tuottajana

Tässä työssä kolmannen sektorin käsite on hyvin olennainen jo pelkästään tutkimuskysymyksen (Mikä on MoniNaisten Talon malli?) kannalta, ja siksi sitä on hyvä tarkastella lähemmin. Yhteiskuntakokonaisuutta voidaan kuvata monella tavalla. Yleisesti käytetty tapa on jakaa yhteiskunta neljään sektoriin: julkinen, yksityinen, kolmas ja neljäs. Julkinen sektori on valtio ja kunnat, yksityinen sektori on yritykset, kolmas sektori järjestöt ja säätiöt sekä neljäs sektori on perheet ja sosiaaliset verkostot. (Oikeusministeriö 2005, 20.) Työssä tarkasteltava nykyinen MoniNaisten Talo -toiminta on kansalaisjärjestön, Monika-Naiset liiton, järjestämää toimintaa, ja kuuluu siten kolmannen sektorin piiriin. Voitto Helander tutki kolmannen sektorin ulottuvuuksia, ja tuli siihen tulokseen, että kolmas sektori muodostaa yhteiskunnan julkisen järjestelmän voiman ja dynamiikan, joka kannattelee ja pitää sen käynnissä.

Helanderin mielestä tähän viittaa vahvasti myös sektorin samastaminen kansalaisyhteiskuntaan. (Helander 2002, 26.)

Aaro Harju (2005) sijoittaa eri järjestöt pääosin toiminnallisen kansalaisuuden edustajaksi ja edistäjäksi artikkelissaan Aktiivisen kansalaisuuden sisältömäärittely. Toiminnallista kansalaisuutta luodaan keskinäisavulla, vertaistuellalla ja muilla sosiaalisen auttamisen muodoilla, joista hyötyvät niin yksilöt, yhteisöt kuin sosiaaliset verkostot (mt. 2005). Näille kolmannelle sektorille ominaisia piirteitä tulee ilmi MoniNaisten Talo -toimintaa kuvatessa. Kolmannen sektorin erityisyyttä muihin sektoreihin verrattuna tulee niin ikään myös luvussa 7.

Valtioneuvoston selonteossa huomautetaan, että kunnan kotouttamisohjelman tulisi olla eri tahojen yhteinen ”tarjotin” kotoutumista edistävästä ja tukevista toimenpiteistä, palveluista, yhteistyöstä ja vastuista. Maahanmuuttajien tarpeiden tunnistaminen ja niitä vastaavien palveluiden ja toimenpiteiden tarjoaminen on kotouttamisohjelman ydin. Julkisen sektorin lisäksi myös kolmannen sektorin toimijoilla on selonteon mukaan tärkeä rooli kotouttamisessa, koska kolmas sektori tarjoaa erilaisia tai täydentäviä palveluita ja toimenpiteitä julkiseen sektoriin verrattuna. (Valtioneuvosto 2008, 21.)

2.5 Mallin kuvaamiseen liittyvät keskeiset käsitteet

Kansalaistoiminta tukee maahanmuuttajataustaisten kotoutumista eri lähtökohdin kuin viranomaisohjelmat. Kansalaistoiminnan kautta luodaan toiminnan ja kohtaamisen paikkoja erilaisille ja eri-ikäisille ihmisille. Kansalaistoiminta tarjoaa mahdollisuuksia ihmisten toiminnalle, osallistumiselle ja vaikuttamiselle ja synnyttää ihmisille tärkeän osallisuuden tunteen ja kokemuksen. (Oikeusministeriö 2006, 13)

MoniNaisten Talon päätavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen ja kotoutumisen tukeminen. Naisten aktiiviseen kansalaisuuteen kannustaminen on yksi menetelmä pyrkimyksessä kohti näitä päätavoitteita. Aktiivinen kansalaisuus voi ilmentyä monena tapana. Tässä työssä aktiivisesta kansalaisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan toiminnallista kansalaisuutta, vaikka järjestötoiminnan yhteydessä

eittämättä voidaan puhua myös henkis-kulttuurisesta kansalaisuudesta, joka voi näkyä esimerkiksi juuri identiteetti-toimintana. Sen sijaan aktiivisen kansalaisuuden kolmas muoto, poliittinen kansalaisuus rajataan tässä työssä kokonaan pois. Jotta ihminen voi tuntea kotoutuvansa ja kuuluvansa uuteen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, on häntä kannustettava osallistumaan ja myötävaikuttamaan omaan ja läheisten elämänpiiriin liittyviin asioihin. Aktiivinen kansalaisuus voidaan mieltää myös sekä yhteiskunnan oikeuksien että velvollisuuksien nauttimisena. (Harju 2005.)

MoniNaisten Talo -toiminnassa käytetään monesti käsitettä voimavaraistaminen. Toiminnan tavoitteena on voimavaraistaa etnisiä järjestöjä, maahanmuuttajainaisia, sekä perheitä. Voimavaraistaminen -käsitteen ollessa kuitenkin vielä tieto- ja tutkimuskirjallisuudessa tuntemattomampi, sen tulkitsemiseksi tähän yhteyteen käytän sen sijaan käsitettä **voimauttaminen**. Voimauttamisen avulla ihminen voimautuu. Voimautuminen koostuu erilaisista tekijöistä, joita ovat muun muassa itsetuntemus ja itseluottamus, elämänhallinta, aloitteellisuus, aktiivisuus, toimintakyky, osallisuus ja perustaidot. Voimautumisesta puhuttaessa ajatellaan, että siihen kuuluu kanssakäyminen yksilöiden kesken ja yhteisön ja yksilön välillä. (Enoranta 2007,17;19.)

Mallintamisen käsite liitetään vielä nykyäänkin vahvasti tekniikkaan ja fysiikkaan. Myös ihmisryhmien käyttäytymistä pystytään tutkimaan mallintamalla, ja tutkimustoiminnassa mallinnetaan tutkittavaa ilmiötä. Kuten tässäkin työssä mallintamisen ideana on saada uutta tietoa, analysoida kehittämistarpeita, suunnitella kehitystoimia sekä lisäämään osaamista. Jos jokin palvelu – tässä työssä MoniNaisten Talon toiminta kotouttamista tukevana, räätälöitynä palveluna – halutaan mallintaa, on tärkeää tunnistaa palvelun keskeisimmät prosessit, tavoitteet, asiakkaat ja ”markkinat”. (Kehitysvammaliitto 2004, 7.)

Suomessa tehtävässä monikulttuurisuus- ja maahanmuuttajatyössä on nähtävissä tietyt ominaispiirteet, kuten **matalan kynnyksen palvelut** sekä kohtaamispaikat, toiminnalliset ryhmät ja **vertaistuki**. Matalan kynnyksen palveluun on mahdollisimman helppo hakeutua, koska se on suunnattu ihmisille, jotka tarvitsevat tukea jossakin elämän alueella. Se tarjoaa sosiaalisia kontakteja, mielekästä tekemistä ja toimintaa. (Huuhtanen 2009, 17). Näistä piirteistä muotoutuu myös

MoniNaisten Talo -toiminnan ydin. Suomen Pakolaisavun julkaisemassa Voimaa vertaistuesta -käsikirjassa vertaistuen keskeiseksi ideaksi kuvataan samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaaminen. Tunnetuin ja perinteisin vertaistuen muoto on nimettömien alkoholistien (AA-ryhmän) tapaamiset. MoniNaisten Talo -toiminnassa kuten muussakin maahanmuuttajahankkeissa vertaistuksessa keskeisenä on yhteinen kieli, joka madaltaa kynnystä jakaa kokemuksia ja toimii näin kotoutumista tukevana voimavarana yksilölle. (Suomen Pakolaisapu 2005,6-7.)

3 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NAISTEN KOTOUTUMISEN ERITYISHAASTEET

Tutkimuksia maahanmuuttajanaisista on 2010- luvun puolivälin jälkeen tehty paljon. Väestöliiton julkaisuun, Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ, (2007) on koottu tutkimuksia esimerkiksi Suomeen muuttaneiden venäläis- ja intialaistaustaisten naisten käsityksiä perheestä ja sukupuolirooleista. Samassa julkaisussa käsitellään myös muun muassa naisten äitiyttä ja työllistymistä uudessa maassa. Lassi Lainiala ja Minna Säävälä (2010) tutkivat, kuinka pienten lasten kotiäidit kokevat heille suunnatut kotouttamistoimenpiteet. Edellä mainittujen tutkimusten lisäksi myös Selene Jokisaari (2006) nostaa esiin perhe- ja sukupuoliroolit naisten kotoutumishaasteita analysoidessaan. Eija Kyllönen-Saarnio ja Reet Nurmi (2005) ovat koonneet yhteen erityisesti maahanmuuttajataustaisiin naisiin kohdistuvia väkivallan eri piirteitä. Monika-Naiset liitto ry:n toimittamassa, Naisena maailmalta Suomeen – Elämäntarinoita eri puolilta maailmaa, julkaisussa käsitellään naisten kokemia haasteita elämässään ennen Suomeen muuttoa ja sen jälkeen. Julkaisussa naiset kertovat kokemastaan pakkoavioliitosta, sukupuolielinten silpomisesta, työpaikkasyrjinnästä, kunniaan liittyvästä väkivallasta, lapsiavioliitoista, naisten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vapauden rajoittamisesta sekä naisiin kohdistuneesta vainosta. (Monika-Naiset liitto ry 2010, 4-23.)

Lily Huuhtanen selvitti vuonna 2009 maahanmuuttajanaisten kokemuksia MoniNaisten Talo -matalan kynnyksen kohtaamispaikasta. Maahanmuuttajanaisiin

kohdistuvia ennakkoluuloja ja syrjimistä käsitellään muun muassa tutkimuksessa Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä, Reuter 2004). Yhtenä esimerkkinä tutkimuksessa nostetaan tietyistä maista kotoisin olevien naisten kokemus leimautumisesta ”maksulliseksi” (emt. 2004, 238). Maahanmuuttajataustaisten naisten erityishaasteet on myös tunnustettu poliittisella tasolla, ja kotouttamislain uudistusehdotuksessa annetaankin suosituksia näiden haasteiden purkamiseen (Valtioneuvosto 2010, 43–44).

Liebkind ym. (2004,69) listaavat useista tutkimuksista ilmitulleita riskitekijöitä ”akkulturaatiostressiksi” kutsumaansa kotoutumisen hidastumisessa tai epäonnistumisessa. Näitä ovat muun muassa

- maahanmuuttajan henkilökohtaisen sosiaalisen ja taloudellisen aseman jyrkkä huononeminen uudessa maassa
- kykenemättömyys puhua vastaanottavan maan kieltä
- ero muista perheenjäsenistä
- ystävällisen vastaanoton puuttuminen ympäröivältä yhteiskunnalta
- eristyneisyys muista saman kulttuurin jäsenistä
- maahanmuuttoon liittyvät traumaattiset kokemukset ja niiden kesto
- vanhuus uuteen maahan saapuessa.

Maahanmuuttajataustaiset naiset ovat vaarassa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle paljon todennäköisemmin kuin maahanmuuttajataustaiset miehet. Naisten haavoittuvuus tulee esille etenkin työttömyytenä, erilaisina perheongelmina, väkivaltana, prostituutiona, yksinäisyytenä ja syrjäytymisenä. Haavoittuvuutta lisää tietämättömyys omista oikeuksista tai mahdollisuuksista. (Monika-Naiset liitto ry 2010a).

Naisten heikko tietämys omista oikeuksista voi näkyä vallan väärinkäyttönä ja kontrollina. Palvelujärjestelmän vieraus ja korkea kynnyks hakeutua avun piiriin voi johtaa jopa vuosia kestävään väkivallan kierteeseen. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 14.) Pakottaminen prostituutioon, ihmiskauppa, ihmiskuljetus, raiskaukset konflikteissa ja avioliitossa, kodin ulkopuolisen liikkumisen estäminen tai naisen

nimen hyväksikäyttö lainoissa tai sopimuksissa ovat tyypillisiä esimerkkejä maahanmuuttajataustaisten naisten haavoittuvuuden ja tietämättömyyden hyväksikäytöstä (mt., 30; 32-33). Väkivalta tai sen uhka on saattanut olla läsnä naisen koko elämän aikana. Maailmanlaajuinen ongelma konkretisoituu maahanmuuton myötä myös Suomessa. Suomessa asuva maahanmuuttajanainen on saattanut joutua miehen tekemän väkivallan uhriksi paitsi omassa lapsuusperheessään, entisessä tai nykyisessä parisuhteessaan, koulussa, työpaikalla tai kadulla, myös konfliktin tai sodan aikana, matkalla pakolaisleirille tai siellä ollessaan. (mt., 13.)

Lily Huuhtanen selvittää opinnäytetyössään ”MoniNaisten Talo – maahanmuuttajanaisten kokemuksia matalan kynnyksen kohtaamispaikasta” (2009, 30–31), kuinka naiset ovat kokeneet kyseisen toiminnan. Taustaselvityksessä ilmeni, että naiset olivat hyvin riippuvaisia perheestään. Maahanmuuttajanaisten lapset auttavat heitä lomakkeiden täytössä ja muussa suomenkielisessä asiointissa. Naiset kokevat häpeää joutuessaan käyttämään lapsiaan uuteen yhteiskuntaan integroitumisessa. Naiset kokevat vaikeaksi myös suomalaisen aviomiehen elätettävänä olemisen. Äidin rooli saattaa rikkoutua, jos nainen ei pääse kotoutumaan. Jos yhteiskunta jää naiselle vieraaksi, hän ei pysty myöskään tukemaan ja ohjaamaan lastensa kasvua yhteiskunnan jäseniksi (Valtioneuvosto 2010, 44).

Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen viittaavat myös naisten riippuvuuteen miehistään. Siinä esitellään erään suomalaisten miesten kanssa avioituneista, väkivaltaa kokeneista naisista tehdyn tutkimuksen tuloksia. Tuloksien mukaan tutkituilta Venäjältä, Thaimaasta ja Filippiineiltä kotoisin olevilta naisilta puuttui lähes täydellisesti sosiaalinen verkosto. Sosiaalisen verkoston luomista vaikeutti tutkimuksen mukaan paitsi suomen kielen taidon puuttuminen myös aviomiesten haluttomuus tukea naisten kotoutumista ja suomen- ja omankielisten ystävien saamista. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 306.)

Voi myös olla, että naiset eivät itse ole motivoituneita kotoutumaan. Jotkut naiset itse pitävät jo kotimaassaan omaksutuista perinteisistä sukupuoleen liittyvistä rooleista kiinni niin, etteivät koe tarpeelliseksi muuttaa sitä uudessakaan yhteiskunnassa. Nämä naiset tarvitsisivat erityistukea koulutus- ja työelämään osallistumiseen, mutta

myös perheen miehiin tulisi vaikuttaa naisten roolimutoksen mahdollistamiseksi. (Jokisaari 2006, 183.)

Valtioneuvoston selonteossa kotouttamislain toimeenpanosta (2008) tunnustetaan yllämainitut, naisten haavoittuvuutta lisäävät tekijät. Kulttuureista johtuvat kotiolosuhteet ja perhemallit, naisten yleinen luku- ja kirjoitustaidottomuus ja kouluttamattomuus tai puolison rajoittava tai eristävä käytös naista kohtaan hidastavat naisten kotoutumista. (Valtioneuvosto 2008, 36.) Kotouttamissuunnitelmassa määriteltävien yksilöllisten kotouttamistoimenpiteiden tarpeessa on myös yhä enemmän perhesyistä tai työperustaisesti maahan muuttaneita. Kotouttamislain 10§ mukaan kotouttamissuunnitelmaan ovat oikeutettuja työttömät työnhakijat ja toimeentulon saajat, jolloin suunnitelman ulkopuolelle jäävät monet esimerkiksi puolisoina maahan tulleet naiset. Naiset, jotka täyttäisivätkin nämä kriteerit, voivat jäädä kotouttamissuunnitelmasta silti paitsi, jos ovat olleet Suomen väestötietojärjestelmässä kirjoilla yli kolme vuotta (Valtioneuvosto 2008, 11; Laki 493/1999). Naisilla on kaiken kaikkiaan lähtökohtaisesti vaikeammat mahdollisuudet kotoutua kuin miehillä.

Kyllönen-Saarnio ja Nurmi (2005, 14) painottavat, että haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten auttamisessa on monella tavalla kyse tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Jos esimerkiksi väkivaltaan ei puututa, ylläpidetään väkivaltaa hyväksyvää ilmapiiriä. Väkivaltaisten käyttäytymismallien on todettu siirtyvän seuraaville sukupolville.

Piispa ja Heiskanen (2000) ovat laskeneet naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset valtiolle, kunnille ja työnantajille. Puhutaan noin 50 miljoonan euron vuosittaisista kustannuksista. Menetetyistä terveydestä ja hyvinvoinnista sekä heikentyneestä työkyvystä aiheutuvien välillisten kustannusten arvioidaan olevan vielä suurempia. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 14.)

4 TYÖN TOTEUTUS

Koska tämä opinnäytetyö ei noudattele perinteistä laadullista tutkimusta, on tarpeen tarkastella työn toteutusta ennen sen varsinaiseen sisältöön pääsemistä tehtyjen valintojen ymmärtämiseksi. Työssä on tarkoitus kuvata, mallintaa ja kehittää MoniNaisten Talo -toimintaa, jolloin työn toteutusmenetelmät ovat varsin kirjavat. Toiminnan kehittämiseksi tarvitaan useita eri näkökulmia, jolloin näkökulmien kartoittamiseen ei esimerkiksi voi käyttää samaa haastattelupohjaa. Kuvaamisvaiheessa merkittävintä menetelmää edustaa kirjallisen aineiston kerääminen sekä omakohtainen, kokemukseen perustuva tieto ja havainnointi.

Oma roolini MoniNaisten Talo -toimintaan vaikuttaa suuresti työn jokaiseen toteutusvaiheeseen. Olen ollut työharjoittelu- ja nyt työsuhteessa MoniNaisten Taloon yhteensä jo noin vuoden verran, jonka vuoksi itse reflektointi ja luotettavuuskysymykset nousevat tärkeiksi työtä tarkastellessa. Ei ole loogista esitellä varsinaisia ”tuloksia”, sillä haastatteluista ja havainnoinnista perustuvien kehittämistuloksien lisäksi itse toiminnan kuvaaminen on työssä yhtä keskeistä.

Työ on toteutettu trianguloimalla sekä aineistoja että menetelmiä. Triangulaatio tarkoittaa erilaisten aineistojen, esimerkiksi tässä tapauksessa haastattelujen ja kirjallisten dokumenttien, käyttöä samassa tutkimuksessa. Käsite kattaa myös eri menetelmien kuten havainnoinnin, haastattelun ja muun kirjallisen tiedonkeruun käyttöä. (Eskola & Suoranta 2000, 68–69.)

MoniNaisten Talon mallin kuvaamista ja kehittämistä varten halusin saada erilaisia näkökulmia esiin. Haastattelut kohdistin kolmeen eri toimijaan: MoniNaisten Talon kävijöihin, viranomaisiin sekä hankkeen työntekijöihin. Haastattellessani MoniNaisten Talon kävijöitä sovelsin teemahaastattelun menetelmiä. Haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys saattavat elää haastattelun luonteen mukaan (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009.) Litteroin ja analysoin haastatteluaineiston valikoiden. Kun aineistoa kerätään monissa vaiheissa ja rinnakkaisesti eri menetelmin, (eli esimerkiksi juuri haastatteluin ja havainnoiden), aineistoa voi analysoida koko tutkimusprosessin aikana sekä osittain myös aineiston

keräysvaiheessa (Hirsjärvi ym. 2009, 222–223.) Työntekijöiden ja viranomaisten näkökulmia kartoittaakseni valitsin lähestymistavaksi sähköisesti täytettävän kyselylomakkeen. Lähestymistavan motiivi oli ensisijaisesti ajan ja sopivien ”haastateltavien” etsimistyön säästäminen. Kuten aiemmin sanottu, oma roolini on vaikuttanut eittämättä myös sekä viranomaisten että työntekijöiden kyselytuloksiin.

Lähetettäessäni kyselylomakkeet työntekijöille ja viranomaisille kerroin kyselyn taustan ja tarkoituksen. Samoin ennen asiakashaastatteluita kerroin haastateltaville haastattelun tarkoituksesta, luottamuksellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Koska haastateltavat tunsivat minut entuudestaan, saattoi se vaikuttaa haastattelun kulkuun ja siihen, mitä haastateltavat minulle kertoivat. Haastattelut tapahtuivat suomeksi, englanniksi sekä thaikielisen tulkkauksen avulla. Tulkkaustilanteessa haastateltava tunsu myös tulkkajaan, mikä niin ikään on saattanut vaikuttaa haastatteluun. Tilanteissa, jossa haastattelija ja haastateltava puhuvat yhdessä muuta kuin omaa äidinkieltään tai käyttävät kommunikaation välineenä tulkkausta, tulee huomioida myös keskustelun tulkinta- ja käännöserot.

Kuvatessani MoniNaisten Talo -toimintaa ja toiminnasta lähteviä tarpeita olen käyttänyt apuna havainnointia. Voisi sanoa, että tähän työhön liittyvässä havainnoinnissa olen itse ollut tarkkailtavan ryhmän jäsen ja siten havainnoitavaan toimintaan itse osallistuva (Hirsjärvi ym. 2009, 214). Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin. Toisaalta haittana pidetään muun muassa sitä, että havainnoija saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään ja tilanteeseen, jolloin objektiivisuus havainnoinnissa kärsii. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 213.)

Aineistoa tähän työhön olen myös saanut tiedonkeruumenetelmän avulla käyttämällä virallisia dokumentteja kuvaillessani MoniNaisten Talo -toimintaa (Hirsjärvi ym. 2009, 217). Dokumentit liittyvät muun muassa MoniNaisten Talon hankeraportointiin ja -rahoituksen hakemiseen sekä Monika-Naiset liitto ry:n toimintastrategiaan, jonka vuoksi ne ovat luokiteltu tässä työssä julkaisemattomiin aineistoihin lähdeluettelossa. MoniNaisten Talo -toiminnan kuvauksessa tärkeä lähdeaineisto on ollut myös Diakonia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Lily Huuhtasen vuonna 2009 opinnäytetyönä tekemä arviointi MoniNaisten Talo -toiminnasta kävijöiden

näkökulmasta. Huuhtasen työ MoniNaisten Talo – Maahanmuuttajanaisten kokemuksia matalan kynnyksen kohtaamispaikasta vapauttaa tässä työssä yksityiskohtaisemman arvioinnin MoniNaisten Talo -malliin liittyvistä eri toiminnoista.

5 MONINAISTEN TALO -HANKKEEN TAUSTAA

MoniNaisten Talo on vuonna 2009 käynnistynyt Monika-Naiset liitto ry:n hallinnoima ja Euroopan Unionin kotouttamisrahaston rahoittama kolmevuotinen hanke. Hankkeen tavoitteena on kehittää, testata ja mallintaa matalan kynnyksen toimintaympäristö haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten ja heidän lasten kotoutumisen tueksi valtakunnallisesti. Hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä on kolmansista maista tulevat naiset, erityisesti thaimaalaiset, kiinalaiset, filippiiniläiset, intialaiset, nigeriläiset ja venäläiset naiset. Toissijaisena kohderyhmänä on eri etnisiä taustoja edustavat järjestöt sekä omassa työssään maahanmuuttajataustaisia naisia kohtaavat viranomaiset. MoniNaisten Talo -hanketta on toteuttamassa yhteistyössä Suomen Kuntaliitto, Vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulutus Sovinto ry sekä Vähemmistöryhmien tuki Omega ry. Kuntaliitto toimii hankkeessa asiantuntijan ja tiedon välittäjän roolissa. Sovinto ry ohjaa naisia ammatti- ja oppisopimuskoulutukseen. Omega ry taas tukee MoniNaisten Talo -paikallistoimintaa Mikkelissä. MoniNaisten Talo -hanke on yksi konkreettinen osa Monika-Naiset liiton tuottamista palveluista. Muihin palveluihin verrattuna hanke toimii ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, kun muut palvelumuodot ovat kriisi- ja jälkihoitoon keskittyvää työtä.

Jotta MoniNaisten Talo -toiminnan laajuus hahmottuisi, tarkastellaan siinä mukana olevien tai siitä palveluja saavien maahanmuuttajataustaisten naisten lukumäärää. Toiminnasta on tarkempaa tietoa luvussa 5. MoniNaisten Talolla on vuonna 2010 tammikuu – lokakuun aikana käynyt noin 500 eri maahanmuuttajataustaista naista. Koska naisilla on yleensä useita erilaisia tarpeita, joihin hän tarvitsee ohjausta ja tukea, on tarpeen pitää kirjaa myös naisten käyntimääristä. Pelkkä naisten

lukumäärä ei kerro Talolla tehtävän työn määrästä. Näillä noin 500 naisella on saman aikajakson aikana kertynytkin käyntejä Talolla noin 5200. Keskiarvoisesti voisi päätellä, että kukin nainen on käynyt Talolla noin kymmenen kertaa edellä mainitun ajanjakson aikana, mutta käytännössä joku on voinut käydä useita kymmeniä kertoja ja joku vain kerran. Arviolta noin 50 eri naista käy Talolla yhden viikon aikana. Naisten lisäksi Talolla käy heidän alaikäisiä lapsiaan. Lapsista ei pidetä tarkkaa tilastoa, mutta äitien kanssa Talolla käy arviolta noin kymmenen alaikäistä lasta viikoittain. Useimmat lapset ovat alle 5 vuoden ikäisiä, mutta kokonaisuudessaan vuonna 2010 äitien kanssa käyvien lasten ikä on vaihdellut aina 3 kuukaudesta 14 vuoteen.

5.1 Monika-Naiset liitto ry

Monika- Naiset liitto ry on eri etnisiin ryhmiin kuuluvien 16 järjestön kattojärjestö. Vuonna 1998 maahanmuuttajataustaisten naisten toimesta perustetun liiton tarkoituksena on edesauttaa maahanmuuttajanaisten ja -lasten asemaa Suomessa sekä tukea heidän kotoutumistaan. Liitto kehittää ja tarjoaa matalan kynnyksen palveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille, ja asiantuntijan ominaisuudessa se tarjoaa koulutusta erilaisista monikulttuurisuuteen ja väkivaltaan liittyvistä kysymyksistä sekä pyrkii edistämään yhdenvertaisuutta ja hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa. Vuosittain toiminta tavoittaa noin 5000 väkivaltaa kokenutta naista ja lasta, jotka ovat kotoisin noin 60 eri maasta. Vahvuutena on eri kielillä tarjotut, kulttuurisensitiiviset palvelut. Liiton palvelukokonaisuus tunnustettiin vuonna 2008 tehdyssä EU-arvioinnissa, INTI CITIES–raportissa, yhdeksi Helsingin parhaimmaksi kotoutumista tukevaksi toiminnaksi. (Monika-Naiset liitto ry 2010.)

Liiton palveluyksiköt Monikulttuurinen Voimavarakeskus, Turvakoti Mona-koti sekä MoniNaisten Talo tukevat erityisesti syrjäytyneitä ja väliinputoajia, joita peruspalvelut eivät tavoita ja joille yksityiset palvelut ovat liian kalliita. Voimavarakeskus tarjoaa matalan kynnyksen ohjausta, neuvontaa ja kriisiapua väkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille. Päivystävä puhelin

tarjoaa apua ympärivuorokautisesti koko maassa. Turvakoti Mona on tarkoitettu kaikkialla Suomessa asuville, väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille ja -lapsille, jotka ovat välittömässä hengenvaarassa pari- tai lähisuhdeväkivallan, pakkoavioliiton, kunniaan liittyvän väkivallan tai ihmiskaupan takia. MoniNaisten Talon matalan kynnyksen sosiaalinen kohtaamisfoorumi tarjoaa monikulttuurista tietoa, taitoa, tukea ja toimintaa naisten ja lasten kotoutumisen edistämiseksi. (Monika-Naiset liitto ry 2010.)

Kansalaisjärjestönä liitto luo osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia maahanmuuttajaväestölle. Liiton keskushallinto tukee omalta osaltaan jäsenjärjestöjen ja yksityisten ihmisten arkea ja osallistumista yhteiskuntaan. (Monika-Naiset liitto ry 2008.)

5.2 Kotoutumisen tukemista kohdennetulle ryhmälle

Tässä työssä on olennaista tarkastella myös Euroopan Unionin Kotouttamisrahastoa, sillä nykyisen MoniNaisten Talo -toiminnan mallia on testattu Euroopan Unionin Kotouttamisrahaston rahoituksella. Rahaston tavoitteena on:

- kehittää perehdyttämishjelmien ja -toimien organisointia ja toteuttamista
 - lisätä kolmansien maiden kansalaisten osallistumista
 - vahvistaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta
 - edistää kotoutumisen kaksisuuntaista prosessia
 - parantaa kykyä arvioida ja kehittää kotouttamispolitiikkaa
- (Sisäasianministeriö 2010, 5).

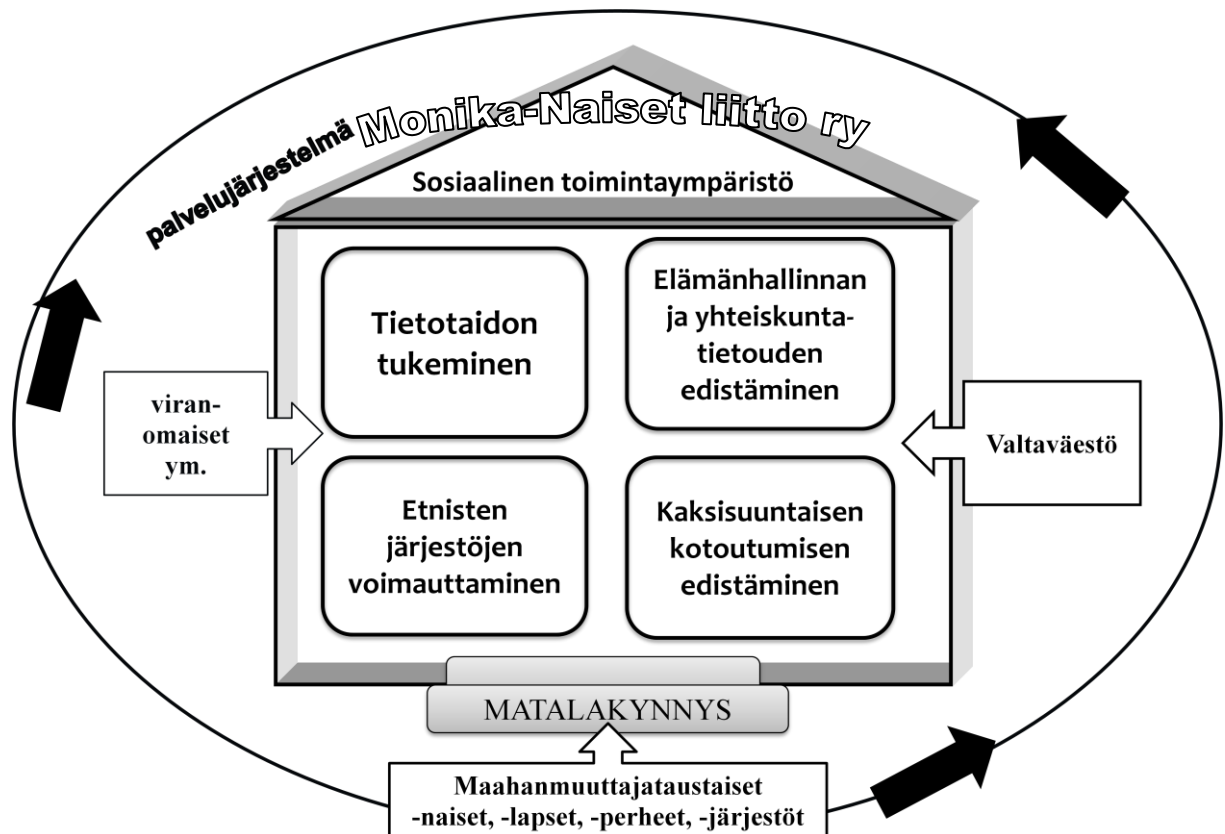
Kotouttamisrahaston rahoitus on antanut tietynlaiset puitteet, jonka mukaan tällä hetkellä hankkeena toimivan MoniNaisten Talon asiakaskuntaa on täytynyt kohdentaa ja toimintoja täytynyt rakentaa hankeohjelman puitteiden mukaan. Rahaston kohderyhmään kuuluvat Suomeen tulevat kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat saaneet viranomaisilta luvan oleskella Suomen alueella. Kolmansien maiden kansalaisilla tarkoitetaan EU- ja ETA-alueiden ulkopuolisista maista Suomeen saapuvia henkilöitä. Kotouttamisrahasto on suunnattu ensisijassa vasta

maahan tulleiden henkilöiden kotoutumistoimien järjestämiseen pois lukien väliaikaisesti Suomessa oleskelevia henkilöitä, esimerkiksi opiskelijoita ja lomailijoita. Lisäksi rahaston kohderyhmästä suljetaan pois pakolaiset, turvapaikanhakijoihin tai heihin verrattavissa olevat henkilöt. (Sisäasiainministeriö 2010, 5.)

MoniNaisten Talo -hanke toteuttaa kotouttamisrahaston kuudesta eri toimilinjasta erityistavoitetta A1:tä, eli haavoittuvassa asemassa olevien kolmansien maiden kansalaisten tukeminen (emt.6). Hankkeessa kohderyhmänä ovat kolmansista maista esimerkiksi Nigeriasta, Kiinasta, Venäjältä, Thaimaasta tai Intiasta perheenyhdistämisen ja avioliiton kautta tulleet, haavoittuvassa asemassa tai syrjäytymisvaarassa olevat naiset ja heidän lapsensa. Tässä yhteydessä haavoittuvassa asemassa olevilla kolmansien maiden kansalaisilla tarkoitetaan luku- ja kirjoitustaidottomia, työmarkkinoiden ulkopuolella, uuden alun ja erityisten tukitoimenpiteiden tarpeessa olevia naisia (Sisäasiainministeriö 2009, 3).

Tässä tutkimuksessa MoniNaisten Talo -mallia kuvataan yllämainitun kohderyhmän näkökulmasta, mutta sen toimivuutta pyritään tarkastelemaan laajemmin kaikkien maahanmuuttajataustaisten naisten näkökulmasta.

6 MONINAISTEN TALO -MALLI

KUVIO 1. MoniNaisten Talo -malli

Kuvio 1 esittää MoniNaisten Talon mallia. Kuten kuviosta huomaa, MoniNaisten Talo on konkreettinen talo, kuvaannollisesti luonnehdittuna sosiaalinen toimintaympäristö maahanmuuttajataustaisille naisille, lapsille ja perheille. Kuvion "ikkunat" kuvaavat tämän sosiaalisen toimintaympäristön yhden luokun periaatetta. "One-stop-shop" koostuu eri palveluista: tietotaidon tukeminen, elämänhallinnan ja yhteiskuntatietouden edistäminen, etnisten järjestöjen voimauttaminen sekä kaksisuuntaisen kotoutumisen edistäminen. Kuvion "rappuset" kuvaavat toiminnan matalaa kynnyksen luonnetta. Kuvion "nuolet" osoittavat MoniNaisten Talo -toiminnan kohderyhmiä. Alta tuleva nuoli edustaa toiminnan ensisijaista kohderyhmää, eli maahanmuuttajataustaisia naisia, lapsia ja perheitä, mukaan lukien myös miehiä sekä etnisiä järjestöjä. Sivunuolet kuvaavat toissijaisia kohderyhmiä. Monika-Naiset liitto sosiaalisen toiminnan "kattona" kuvaa sitä, kuinka Talo on liiton

toiminnan alla. Talon toiminta saa myös tukea Monika-Naiset liitolta. Kuvion ympyrä, jonka keskellä Talo sijaitsee, kuvaa koko suomalaista palvelujärjestelmää. Talo on osa tätä palvelujärjestelmäkenttää.

MoniNaisten Talo on matalan kynnyksen sosiaalinen toimintaympäristö maahanmuuttajataustaisille naisille. Matalan kynnyksen käsitteellä tässä yhteydessä tarkoitetaan seuraavia ominaisuuksia:

- maksuttomuus
- sitoutumattomuus
- non- stop -tyylinen kerhotoiminta ja yksilöohjaus
- mahdollisuus osallistua toimintaan pienten lasten kanssa
- monikielinen neuvonta ja ohjaus
- monikulttuurinen ja sukupuolisensitiivinen palvelu
- räätälöidyt palvelut
- yhden luukun periaate
- turvallinen toimintaympäristö
- yhteisöllisyyden tukeminen ja verkostointimahdollisuus
- oman osaamisen hyödyntäminen ja mahdollisuus vaikuttaa toimintoihin
- tekemisen ja osallistumisen mahdollisuus
- työllistymismahdollisuus
- luonnollinen, ihmisten omasta halusta syntyvä kohtaamisfoorumi kantasuomalaisten ja etnistä taustaa olevien naisten kesken

Seuraavaksi pilkon kuvion osiin ja tarkastelen kuvion jokaista ”ikkunaa” eli päätavoitetta kuviossa esitettyjen kohderyhmät huomioon ottaen.

6.1 Tietotaidon tukeminen

Tietotaidon tukemisella pyritään aktivoimaan naisia suomen kielen oppimisen, verkostoitumiseen, omasta fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimiseen sekä itseilmaisuuksiin. Eri aktiviteetit järjestetään tarpeen ja kysynnän mukaan. Kaikessa aktiviteetissa ideana on osallistaa naisia eli ottaa naiset mukaan aktiviteettien suunnitteluun, järjestämiseen ja toteuttamiseen. MoniNaisten Talo -toiminnassa voi

olla joko viikoittaisia kerhoja tai silloin tällöin järjestettäviä ”workshop” -tyylisiä aktiviteetteja. Lähtökohtana on, että vaikka naiset tarvitsevat uutta tietotaitoa kotoutuakseen uuteen yhteiskuntaan, heidän oma jo ennen Suomeen tuloa saavutettu osaaminen pyritään toiminnassa huomiomaan. Oman osaamisen tukeminen on havaittavasti nostattanut naisten itsetuntoa ja rohkeutta käyttää osaamistaan hyödyksi ja toisaalta luonut uskoa siihen, että hän voi oppia myös uutta.

Tietotaidon tukemisen keskeisempänä välineenä käytetään osallistamisen lisäksi naisten sosiaalistamista. Sosiaalistamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sillä, että nainen aktiviteetteihin osallistuessaan joutuu automaattisesti tekemisiin muiden naisten kanssa. Ihannetuloksena on, että nainen verkostoituisi ja saisi sosiaalisia kontakteja. Useita kymmeniä maahanmuuttajataustaisia naisia itse Talolla vastaanottaneena olen havainnut, että suomen kielen oppimisen lisäksi suurin Talolle hakeutumisen syy on ollut muiden naisten tapaaminen. Toiminnan kautta tavoitetut syrjäytymisuhan alalla olevilla maahanmuuttajanaيسilla, kuten kotiäideillä, ei välttämättä ole yhtään oman perheen ulkopuolista kontaktia. Lily Huuhtasen kartoitus maahanmuuttajanaisten kokemuksista MoniNaisten Talosta vuonna 2009 tukee tekemääni havaintoa. Huuhtasen haastatteluista kävi ilmi, että varsinkin ensimmäiset Suomessa vietetyt ajat naiset elivät eristyksissä ulkomaailmasta mutta kaipasivat nimenomaan verkostoitumista. (Huuhtanen 2009, 29; 31; 32.)

6.1.1 Suomen kielen oppimista tukevan toiminnan monet ulottuvuudet

MoniNaisten Talo -toiminnassa pyritään tukemaan maahanmuuttajataustaisten naisten suomen kielen oppimista käyttämällä suomea kaikissa aktiviteeteissaan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta (vertaistuki, yksilöohjaus tai ryhmäluennot omalla äidinkielellä). Suomen kielen käyttäminen Talolla on toiminnallista. Se tarkoittaa, että puhetta havainnollistetaan kuvin, esinein ja muilla esimerkeillä. Jotain suomeksi selvitettävää asiaa, esimerkiksi vaikkapa tietyn verbin selittämistä, on havainnollistettu myös näyttelemällä tai muulla elekielellä.

MoniNaisten Talo -hankeraportoinnin tilastoista näkee, että toiminnalliset suomen kielen kerhot ovat suosituimpia aktiviteetteja Talolla vuonna 2010. Suomen kielen kerhot on jaettu kahteen eri tasoryhmään: toisessa opetellaan suomen kielen perusasioita ja toisessa kartutetaan jo suomen kielen aktiivista käyttöä. Suomen kielen toimintakerhot eivät ole virallista opetusta, eikä sitä ohjaa virallinen opettaja. Suomen kielen taitoja opettava ohjaaja voi olla minkäkielinen tahansa, eli esimerkiksi somaliankielinen ohjaaja voi ”opettaa” suomea thaikieliselle ryhmälle. Periaatteena kuitenkin on, että toimintakerhossa jaetaan sitä suomen kielen taitoa, jota naiset tarvitsevat selviytyäkseen arjen tilanteista, kuten kaupassa asioinnista tai bussilipun ostamisesta. Vertailevan Femage -hankkeen loppuraportti ”Naisia Kotoutumassa Eurooppaan” tukee MoniNaisten Talon toiminnallisen suomen kielen merkittävyyttä naisten kotoutumisprosessissa. Siinä esitetään, että maahanmuuttajataustaisten naisten olisi päästävä käytännön kielitaidon kursseille, ei niinkään muodolliseen kielinoppimiseen. He tarvitsevat kielitaitoa jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen. (Säävälä 2009, 38).

Maahanmuuttajataustaiset saattavat joutua odottamaan pitkiä aikoja kielen opetusta tai opiskelemaan tasoaan vastaamattomissa ryhmissä. Kotouttamisajasta menee suuri osa hukkaan, kun maahanmuuttaja joutuu odottamaan kielikursseille pääsyä, ja vasta kielikursseille osallistuminen mahdollistaa yleensä muihin kotouttamistoimenpiteisiin osallistumisen. (Jokisaari 2006, 176-177.) MoniNaisten Talon suomen kielen toimintaryhmät toimivat muiden aktiviteettien tavoin non-stop -tyyliin, eli naiset voivat aloittaa toiminnallisessa suomen kielen ryhmässä milloin tahansa, koska siinä ei ole alkamis- tai päättymisajankohtaa toisin kuin perinteisissä kielikursseissa. Monet naiset osallistuvat Talon suomen kielen toimintaryhmiin esimerkiksi odottaessaan oikeille kursseille pääsyä tai koska siihen voi osallistua lasten kanssa.

6.1.2 Fyysisen hyvinvoinnin tukeminen edistää henkistä hyvinvointia

Kuten luvussa 5.1. kiteytettiin, tietotaidon tukemisella tarkoitetaan myös naisten oman osaamisen hyödyntämistä. MoniNaisten Talo -toiminnassa

kädentaitoaktiviteetit ovat suosittuja ja helposti naisia toimintaan mukaansa tempaavia. Monissa kolmansien maiden yhteiskunnissa käsityö on edelleenkin merkittävä elinkeino, ja naiset haluavat jatkaa perinnettä myös uudessa kotimaassaan.

Naiset ovat toivoneet myös erilaisia liikuntamuotoja, joita harrastaa naisryhmässä. MoniNaisten Talolle järjestettävään jumppaan on helpompi tulla, kuin liikuntakeskusten järjestämiin tunteihin. Jumpan pystyy räätälöimään esimerkiksi siten, että tunnilla ei käytetä lainkaan musiikkia tai että ohjelma rakennetaan sen perusteella, mitä naiset itse toivovat. Naisten toiveesta Talolta lähdetään yhdessä myös uimaan naisten uimavuorolla. Jos ympäröivän yhteiskunnan tuntemus ja kielitaito on vielä puutteellista, on vaikea lähteä itsenäisesti hakemaan eri harrastusmuotoja, löytämään ne myös fyysisesti ja ymmärtämään harrastuksen reunaehdot.

Jotta naiset hahmottaisivat oman kotikaupunkinsa ja sen moninaiset mahdollisuudet, toiminnassa käytetäänkin hyväksi ulos jalkautumista. Naisryhmä saattaa lähteä tutustumaan museoihin, puistoihin, liikunta-alueisiin, kirjastoihin tai vaikkapa rautatieasemalle. Monet MoniNaisten Talolle tulleet naiset ovat kertoneet, että Talo saattaa olla kodin ja lähikaupan lisäksi ainoa paikka, minne he osaavat tulla omin neuvoin. Kynnys tutustua kaupunkiin ja hakeutua sen tarjoamiin palveluihin madaltuu, kun ensimmäisellä kerralla joku on mukana ohjaamassa ja neuvomassa. Kymmenen hengen naisryhmän lähdettyä ohjaajan mukana tutustumaan kirjastoon, osaa jokainen mennä sinne ensi kerralla ilman apua. Pelko ulkomaailmasta, eksymisestä ja sen mahdollisista vaaroista hälvenee, kun sitä ei tarvitse kohdata yksin ja vailla kielitaitoa.

Kotoutumisen yksi hyvä esimerkki on, kun esimerkiksi venäläinen nainen ja thaimaalainen nainen askartelevat yhdessä ja käyttävät ainoana yhteisenä kielenään suomea. Kaiken kaikkiaan fyysistä hyvinvointia tukeviin aktiviteetteihin on helppo osallistua, vaikka kommunikaatiomahdollisuudet olisivat vielä rajalliset. Puhetta ei tarvitse niin hyvin ymmärtää, kun voi seurata, miten muut naiset tai aktiviteetin ohjaaja tekee ja tulla sitten itsekin mukaan.

6.2 Elämänhallinnan ja yhteiskuntatietouden edistäminen

Suomen kielen oppimisen lisäksi maahanmuuttajataustaiset naiset tarvitsevat perustietoa uudessa yhteiskunnasta siinä selviytyäkseen. Oman kotimaan normit ja lait eivät välttämättä päde Suomessa. Monissa yhteiskunnassa ei edes ole olemassa virkoja tai tunneta säädöksiä, joita Suomessa on. Esimerkiksi käsitteet lastensuojelulaki ja -viranomainen eivät välttämättä kerro Suomeen muuttaneelle naiselle yhtään mitään. Kuten luvussa 4.2. kerrottiin, naiset eivät välttämättä tiedä omista oikeuksistaan, ja voivat sen vuoksi joutua esimerkiksi väkivallan kierteeseen (Kyllönen- Saarnio & Nurmi 2005, 25; 29.)

6.2.1 Räätylöödyt tukimuodot yksilöllisiin tarpeisiin

Valtioneuvoston selonteossa kotouttamislain toimeenpanosta vuodelta 2008 mainitaan yhdeksi kotoutumista edistävaksi tekijäksi tukimuotojen joustavuuden (Valtioneuvosto 2008.) Kotoutumisprosessi on jokaisella maahan muuttaneella yksilöllinen aina iän, kieli- perhe ja koulutustaustasta lähtien. Joustavat tukimuodot mahdollistaisivat yksilön tarpeiden huomioimisen. MoniNaisten Talo -toiminnassa maahanmuuttajanaaiselle räätälöidään hänen tarpeisiinsa vastaavat palvelut. Jokaisesta maahanmuuttajanaaisesta tehdään alkukartoitus, jossa selvitetään naisen taustaa, jo olemassa oleva osaaminen, Talolle hakeutumisen syytä sekä naisen yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita. Kartoituksen perusteella naiselle tarjotaan erilaisia toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia, jotka voisivat parhaiten edistää hänen kotoutumistaan sekä hyvinvointia. Alkukartoituksessa arvioidaan, tarvitseeko nainen erityisiä tukipalveluja, kuten kriisipalveluja tai henkilökohtaista neuvontaa omalla äidinkielellä, jos vastaanottava ohjaaja ei satu puhumaan samaa äidinkieltä. Alkukartoituksen tarpeellisuus nostetaan esiin Opetushallituksen suosituksessa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi. Siinä alkukartoituksen tavoitteena on selvittää opiskelijan lähtötaso ja opiskeluvälmiudet, jotta hänet pystytään ohjaamaan sopivaan opetusryhmään. (Opetushallitus 2007,16).

Alkukartoituksen lisäksi MoniNaisten Talo -toiminta tarjoaa yksilöllistä ohjausta ja neuvontaa erilaisissa asioissa. Kriisitilanteissa nainen ohjataan Voimavarakeskukseen, muissa asioissa naista autetaan Talolla paikan päällä. Yleisimmät tarpeet naisilla ovat papereiden ja lomakkeiden täytössä tai niiden ymmärtämisessä, kielikurssihaussa, viranomaiselle ajan varauksessa tai sähköpostitilin luomisessa. Vähän pidemmälle arjen perustaitojen kartuttamisessa päässeet tarvitsevat myös opiskelu- ja työelämään sekä oppisopimuskoulutukseen ohjaamista. MoniNaisten Talo -hankkeen yksi hankekumppaneista on Vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulutus Sovinto ry, joka oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksia juuri tarjoaa.

6.2.2 Työkaluja turvalliseen arkeen, vertaistuellla vahvemmaksi

MoniNaisten Talo -toiminnassa maahanmuuttajataustaisille naisille pidetään infotilaisuuksia elämänhallintaan ja yhteiskuntatietouteen liittyvistä asioista. Kaikkien naisten elämänhallintataidot eivät ole syystä tai toisesta vahvoja. Elämänhallinnalla MoniNaisten Talo -toiminnassa tarkoitetaan niitä tietotaitoja, joita maahanmuuttajataustainen nainen tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä ja joiden avulla hän voi taata itselleen ja lapsilleen turvallisen arjen. MoniNaisten Talo -toiminnassa vuosien 2009 ja 2010 aikana koulutus- ja infotilaisuuksia on pidetty muun muassa julkisista palveluista, terveydestä, lastensuojelusta, kotikaupungista, koulutusjärjestelmästä, ensiapu- ja paloturvallisuudesta, suomalaisesta lainsäädännöstä sekä maahanmuuttoprosessiin liittyvistä vaiheista. Tilaisuuksia on pidetty sekaryhmille suomeksi, jolloin suomen kielen ymmärtäminen on välttämätöntä, tai kohdistetusti tietyille kieliryhmälle, jolloin he ovat saaneet tietoa omalla äidinkielellä.

Elämänhallintataitojen kartuttamista tuetaan erityisesti vertaistukiryhmissä. Vertaisryhmätoiminnan tavoitteena on mahdollistaa naisille tilaisuus puhua mieltä askarruttavista asioista omalla äidinkielellä. Vertaisryhmätoiminnassa naisilla on yhteinen puheenaihe, kotoutuminen ja sen tuomat negatiiviset, positiiviset ja kummastuttavat asiat. MoniNaisten Talon vertaisryhmätoiminnassa on puhuttu muun muassa asumiskulttuurista, lasten kasvatuksesta, virastoissa asioinnista tai

työkulttuurista. Naisilla on mahdollisuus myös purkaa muita, kotoutumiseenkin liittyviä, sosiaalisia ongelmia, joita hän ei välttämättä pysty ilmaisemaan muulla kuin omalla äidinkielellä. Naisilla saattaa olla esimerkiksi haasteita perhe-elämässä, väkivalta- tai syrjintäkokemuksia. Muiden, samoja haasteita elämässään kokevien vertaisten tuki on tärkeä, sillä samassa tilanteessa olevat pystyvät ymmärtämään toistensa ongelmia parhaiten. Tällaiset siteet vaativat sitä paitsi vähemmän ponnistelua kuin erilaisessa asemassa olevien välinen vuorovaikutus. (Liebkind jne. 2004, 94.)

6.3 Etnisten järjestöjen voimauttaminen

MoniNaisten Talo -toiminnassa keskeisenä kohderyhmänä sekä myös toiminnan tuottajana ovat Monika-Naiset liiton eri maahanmuuttajataustaiset jäsenjärjestöt. Järjestöjen voimauttaminen yksi olennaisista toimintamuodoista. Järjestöjen toimintaedellytysten tukemisella ja eri etnisten yhteisöjen yhteistyöllä tähdätään muiden toimintojen tavoin samaan tavoitteeseen: syrjäytymisen ehkäisyyn ja kotoutumisen tukemiseen. Järjestöt tuottavat toimintaa, joita ilman kulttuurista osaamista ja -tuntemista olisi vaikea toteuttaa. Kotouttamislain mukaan kotoutuminen tarkoittaa myös maahanmuuttajan omaa kieltä ja kulttuuria säilyttävää yhteiskunnan toimintaan osallistumista (Laki 493/1999: 2§). Oma kieltä ja kulttuuria ei voi välttämättä opiskella koulussa tai vaalia työelämässä. Perhe- ja ystävyys-suhteiden ylläpitämisen lisäksi omaa kulttuuria voi tuoda esiin etnisten järjestöjen toimintaan osallistumalla. Etnisten järjestöjen kulttuuriperinteisiin ja identiteettiin liittyvää toimintaa ei pelkästään vahvasta uudessa yhteiskunnassa vähemmistönä olevan etnisen ryhmän kiinteyttä ja kiinnittymistä omaan identiteettiin vaan toimii yksilöiden välisenä tuki- ja apuverkostonä (Pyykkönen 2007, 81).

Saman katon alla olevien eri etnisten ryhmien voimauttamisella on laajempi, koko yhteiskuntaa koskevan yhdevertaisuuden edistämisen merkitys. Yhdistystoiminnan näkökulmasta integraatio ei ole pelkästään enemmistö- vähemmistö-suhde, vaan myös maahanmuuttajaryhmien sisäinen ja keskinäinen yhteenliittymisen prosessi (Pyykkönen 2007, 11). Hyvien etnisten suhteiden edistämällä vaikutetaan

yhteiskunnan tasa-arvoiseen ja rasisminvastaiseen ilmapiiriin. Sillä ei tarkoiteta pelkästään valtaväestön, tässä tapauksessa suomalaisten, ja maahanmuuttajataustaisten suhteiden parantamista. Myös eri etnisten ryhmien välillä voi olla ristiriitoja ja ennakkoluuloja. Esimerkiksi uskonto voi tulla esiin voimakkaampana kuin on tarkoitus, ja saman uskonnon edustajaa voidaan jopa syrjiä, jos hän ei noudata uskontoa samalla tavalla kuin muut.

Uskonto, kulttuuri tai poliittinen toiminta voi muodostua jopa selviytymisstrategiaksi, kun uuteen sopeutuminen tuntuu liian vaikealta. Sen vuoksi jotkut maahanmuuttajat saattavat korostaa uskontoaan tai tapojaan jopa enemmän kuin lähtömaassaan. (Lepola 2002,183).

Etniset yhdistykset jakavat uusille maahan muuttaneille arkielämän kansalaistaitoja ja suomen kieltä, jotka katsotaan välttämättömiksi Suomessa pärjäämiselle. (Pyykkönen 2007, 81-82). MoniNaisten Talo -toiminnassa mukana olevat etniset ryhmät jakavat omaa kieli- ja kulttuuriosaamistaan suomalaisille, ja Suomen kieli-, kulttuuri- sekä yhteiskuntaosaamista kaikille maahanmuuttajataustaisille. Näiden järjestöjen toiminta ei siis rajoitu omaan etniseen ryhmään, vaan afrikkalaistaustainen yhdistys voi tarjota toiminnallista suomi-tietoutta kiinankielisille henkilöille.

MoniNaisten Talo -hankkeen puitteissa järjestöjen edustajat ovat voineet varata koulutustiloja koulutusten sekä erilaisten kerhotoimintojen järjestämiseen. Jäsenjärjestöt saavat hankkeen kautta jatkuvaa tukea ja ohjausta niin toiminnan luomiseen ja ylläpitämiseen kuin myös yhdistystoiminnan perussääntöihin ja -osa-alueisiin liittyen. Tällä hetkellä MoniNaisten Talolla toimivat aktiiviset jäsenjärjestöt ovat:

- Africans and African- Europeans Association – AFAES ry
- African Civil Society in Finland ry
- The Finnish Thai Association ry
- Kiinalainen Ystävyysseura ry
- Suomalais-filippiiniläinen yhdistys ry
- Sino-Finn Kulttuuriyhdistys ry
- Suomi-Syyria Ystävyysseura ry
- Non-Residential Nepali Association

6.4 Kaksisuuntainen kotoutuminen – jaettua tietoa ja taitoa

EU:n jäsenmaat ovat sopineet kotouttamisen yhteisistä periaatteista, joissa korostuu pyrkimys kaksisuuntaiseen kotoutumiseen. Kotoutuminen tulisi ottaa huomioon eri valtakunnallisissa ohjelmissa ja strategioissa. Se tulisi näkyä eri sektoreilla laatukriteerit säilyttävänä toimintana. Toisinsanoen esimerkiksi asumisessa, koulutuksessa, päivähoitossa ja terveydenhoidossa tulisi ottaa maahanmuuttajataustaiset huomioon. Nykyisen maahanmuuttopolitiikan yhtenä linjauksena on, että kaksisuuntainen kotoutuminen on edellytys maahanmuuton kasvulle. Se taas merkitsee eri väestöryhmien toimivat suhteet ja niiden edistäminen. (Valtioneuvosto 2008, 4-5.) MoniNaisten Talo -toiminnassa harjoitetulla kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämällä pyritään vuoropuheluttamaan eri väestöryhmiä ja luomaan näin parempia mahdollisuuksia monikulttuurisen yhteiskunnan toimivuudelle.

6.4.1 Viranomaisyhteistyö

Kaksisuuntaista kotoutumista edistää vastaanottavan yhteiskunnan eri toimijoiden tietoisuus toimia yhä monikulttuuristuvassa yhteiskunnassamme. MoniNaisten Talo –toiminnassa koulutetaan viranomaisia, kolmannen sektorin toimijoita ja muita sidosryhmäläisiä monikulttuurisuuteen ja kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä. Tarkoituksena on helpottaa viranomaisten ja muiden toimijoiden valmiuksia maahanmuuttajataustaisten naisten kohtaamiseen, heidän tarpeidensa tunnistamiseen sekä antaa heille kohtaamiseen tarvittavia neuvoja ja toimintaehdotuksia. Koulutuksien teemoja ovat muun muassa naisen asema kehitysmaissa ja Suomessa, kunniaan liittyvä väkivalta, sukupuolisensitiivisyys, maahanmuuttajanaisen kohtaaminen viranomaistyössä ja kotoutumisen haasteet. Koulutuksissa viranomaiset tutustuvat myös matalan kynnyksen sosiaaliseen toimintaympäristöön, jota he voivat hyödyntää naisten palveluun ohjauksessa.

Maahanmuuttajataustaisten tukipalvelujen parantamiseksi viranomaisia kannustetaan jalkautumaan MoniNaisten Talolle. Tavoitteena on, että jalkautuvan työn kautta haavoittuvassa asemassa olevilla naisilla on yhdenvertaisemmat mahdollisuudet saavuttaa viranomaispalvelut. Talolla on molempien toimintavuosien aikana käynyt lähinnä perhe- ja sosiaalityöntekijöitä, jotka ovat saattaneet oman asiakkaansa MoniNaisten Talolle tai tullut hakemaan tietoa asiakkaalleen. Vaikka MoniNaisten Talo -toimintaan osallistuu maahanmuuttajataustaisia naisia ympäri pääkaupunkiseutua, tulee ylivoimaisesti suurin osa Helsingistä. Nykyinen MoniNaisten Talo sijaitseekin hyvien kulkuyhteyksien varrella Helsingin Sörnäisissä. Talon toimintaa on syytä siten peilata Helsingin kaupungin palveluita vasten. MoniNaisten Talo -toiminta tukee Helsingin kaupungin strategiaohjelmaa (2009–2012) tarjoamalla maahanmuuttajille positiivista erityiskohtelua tilanteessa, jossa yksilöllä tai ryhmällä on lähtökohtaisesti muuta väestöä heikommat mahdollisuudet turvata hyvinvointinsa. Maahanmuuttajataustaisten asukkaiden osallisuutta tuetaan kaupungin, asukkaiden ja maahanmuuttajapalveluita tuottavien ja maahanmuuttajajärjestöjen yhteistyöllä. (Helsingin kaupunki 2009, 6-7.)

6.4.2 Vapaaehtoistyö

Kaksisuuntainen kotoutuminen ilmenee MoniNaisten Talo- toiminnassa muun muassa maahanmuuttajanaisten ja kantasuomalaisten naisten yhdessä tekemisenä. Kantasuomalaiset naiset toimivat vapaaehtoisen ominaisuudessa eri aktiviteettien tarjoajina ja ohjaajina sekä toimivat linkkinä maahanmuuttajanaisten ja valtaväestön välillä. Samalla vapaaehtoiset itse tutustuvat eri etnisiin kulttuureihin ja ammentavat etnisten kulttuurien rikkautta itselleen. Kantasuomalaiset ja maahanmuuttajataustaiset tekevät yhdessä, eikä aktiviteeteissa korostu ”opettaja-oppilas” -asetelma. Kantasuomalaisten vapaaehtoistyö Talolla on näyttäytynyt myös heidän syrjäytymistään ehkäisevänä menetelmänä. Esimerkiksi työttömät ja eläkkeellä olevat suomalaiset saavat itselleenkin mielekästä tekemistä, joka taas pitää heidät aktiivisina ja mukana yhteiskunnan toiminnassa. Kotoutumisprosessissa jo hieman edempänä olevat maahanmuuttajataustaiset naiset voivat aktivoitua myös

itse vapaaehtoisiksi. Vapaaehtoistyöllä kannustetaan siis naisten kansalaistoimintaa ja tuetaan aktiivista kansalaisuutta.

Kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten kohtaamista tapahtuu MoniNaisten Talo -toiminnassa vapaaehtoistyön ohella myös kohtaamisfoorumien muodossa. MoniNaisten Talo -toiminnan puitteissa järjestetyt kohtaamisforumit ovat avoimia kaikille ikään, kieleen, kansalaisuuteen tai sukupuoleen katsomatta. Kohtaamisfoorumi voi olla vaikkapa kiinalaisen kulttuurin teemapäivä, avoimet ovet tai muu illanvietto tai tilaisuus. Kohtaamisfoorumissa mukana voi olla myös eri toimijoita, kuten viranomaisia ja ”asiakkaita”, joka taas auttaa eri toimijoita näkemään mahdolliset asiakkaansa luonnollisessa ympäristössä, kaukana lasiluukun jakamasta toimistotilanteesta.

6.5 Uusien menetelmien testaaminen kotoutumisen tukemiseksi

MoniNaisten Talo -toimintamalliin on hankkeen aikana kokeiltu ja tullaan kokeilemaan uudenlaisia ja innovatiivisia menetelmiä maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisen tukemiseksi. MoniNaisten Talo on hedelmällinen pohja innovointiin, sillä kohderyhmä on identifioitu, tekijät ja toimijat sekä puitteet ovat olemassa.

Syksyllä 2010 MoniNaisten Talo -hankkeen puitteet mahdollistivat Monika-Naiset liiton ja Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston pitkään kyteneen yhteistyöajatuksen Suomessa ainutlaatuisen kokeilun aloittamiseksi. Monika-Naiset liitto ja Helsingin kaupungin suomenkielinen työväenopisto halusivat yhdistää osaamisensa kehittääkseen haavoittuvassa asemassa olevien, vaikeasti tavoitettavien maahanmuuttajataustaisten naisten, kuten kotiäitien ja luku- ja kirjoitustaidottomien, kotoutumisen tukemiseksi. Kohderyhmän tavoittaminen, matalan kynnyksen ympäristön ja monikulttuuristen työntekijöiden asiantuntijuuden hyödyntäminen mahdollisti syksyllä 2010 aloitetun kokeilun MoniNaisten Talolla. Kokeilu sai nimekseen ”Naisten Koulu – kotoutumista tukevan vapaan sivistystyön toimintamallin kehittäminen maahanmuuttajataustaisille”. Siinä Työväenopiston suomen

kielen opettaja jalkautuu MoniNaisten Talolle kaksi kertaa viikossa opettamaan suomea kahdelle eri ryhmälle. Suomen kielen lisäksi Naisten Koulu – kotoutumiskoulutukseen kuuluu sosiaalinen vertaisryhmätoiminta, opiskelu- ja työelämävalmiuksen tukeminen sekä suomalainen kulttuuri- ja yhteiskuntatietämyksen edistäminen. (Monika-Naiset liitto ry 2010c.)

MoniNaisten Talo -toiminnassa on kahden ensimmäisen vuoden aikana testattu skype-mahdollisuuksien käyttämistä eri puolilla Suomea asuvien maahanmuuttajanaisten tavoittamisessa. Skype -nettipuheluiden avulla on kokeiltu vertaistukiryhmätoimintaa. Kokeilussa Helsingissä oleva ohjaaja järjesti omankielisen vertaisryhmätapaamisen skypen avulla Kemissä kokoontuneelle naisille. Ryhmäläiset ja ohjaajat näkivät ja keskustelivat toistensa kanssa reaaliaikaisesti. Ilman skype-toimintoa Kemissä olleet naiset eivät olisi saaneet omankielistä vertaistukiohjausta. Skype-yhteydet aiotaan nyt kehittää vuoden 2011 puolella säännölliseksi kerhotoiminnaksi. Näin maahanmuuttajataustaiset naiset, joilla ei välttämättä omalla alueellaan ole omankielistä ohjaajaa, saavat saman ohjauksen ja neuvonnan skypen välityksellä. Kotoutumiseen liittyvät haasteet ja naisten sosiaaliset ongelmat eivät ole paikkakuntaan sidottuja, etteikö niitä voisi auttaa purkamaan ohjaaja toiselta puolen Suomea. Skype-yhteyksien käyttäminen kerho- ja vertaistukitoiminnassa on osa MoniNaisten Talo -toiminnan innovatiivista kotoutumisen tukemista (Monika-Naiset liitto ry 2010a.)

7 MONINAISTEN TALO KOTOUTUMISEN TUKEMISESSA – KOLME NÄKÖKULMAA

Kuten luvussa 3 mainitsin, tässä työssä MoniNaisten Talo -mallin kuvaamisessa ei ollut tarkoitus tuottaa syvällistä arviointia mallin toimivuudesta, vaan pikemminkin tarkastella sitä keskeisistä näkökulmista. Valitsin näkökulmiksi MoniNaisten Talo -toiminnan käytännöntason kohderyhmät ja toimijat, eli toiminnassa eniten kosketuksissa olevan viranomaisryhmän, Talolle hakeutuneet asiakkaat ja toimintaa tuottavat työntekijät. Keskeisiin, käytännöntason näkökulmiin olisi lukeutunut vielä

toiminnassa mukana olevien etnisten järjestöjen näkökulman, mutta ajan puutteessa sitä ei ollut tällä kertaa mahdollista ottaa tarkasteluun.

Kaikki näkökulmat tukevat eri tutkimuksista ja valtioneuvoston selonteosta nousseita kehittämissuunnitelmia. Sektorirajat ylittävä, moniammatillinen yhteistyö on edellytys joustaville ja laadukkaille tukimuodoille maahanmuuttajataustaisten naisten kotouttamispalveluissa. Arabiankielisen naisen haastattelusta ilmenee tarve maahanmuuttajataustaisten naisten kohtaamiseen tarvittavia tietotaitoja viranomaisyhteistyössä.

7.1 ”Tieto – tuntemus – yhteinen asiakas.” Kurkistus viranomaisnäkökulmaan

MoniNaisten Talo -toimintaa viranomaisnäkökulmasta tarkastellakseni tein pienimuotoisen sähköisen kyselyn Helsingin kaupungin sosiaali- ja perhetyöntekijöille. Kyselyn vastaanottajat valitsin omakohtaisesta kokemuksesta sen perusteella, ketkä yleisimmin ohjaavat asiakkaitaan Talon palveluihin. Kyselylomakkeen lähetin eteläisen, itäisen, läntisen ja pohjoisen alueen perhekeskusten ja sosiaaliasemien vastaaville sekä Helsingin lähiöasemien lähiötyöntekijöille.

Kyselyyn vastasi kuusi henkilöä. Koska en tiedä, kuinka monelle henkilölle kyselylomake lopulta edelleen lähetettiin, on vastausprosenttia vaikea arvioida. Tarkoitukseni oli myös tavoittaa nimenomaan MoniNaisten Talo -toimintaa jo tuntevia henkilöitä, jotta he pystyvät antamaan toiminnasta myös kehittämissuunnitelmia. Yhdestä vastauksesta kävi ilmi, ettei vastaaja tuntenut koko toimintaa, jolloin jätin kyseisen vastauksen kokonaan käsittelemättä.

Kyselyyn vastanneet erittelivät maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisen haasteiksi muun muassa tiedon puutteen, kielitaidottomuuden heikon koulutustason sekä luku- ja kirjoitustaidottomuuden. Myös naisten asemaan ja perheeseen liittyvät seikat näyttävät vastaajille kotoutumista hidastavina tekijöinä. Näitä ovat vastaajien mielestä kotiäitiyden sovittaminen kotouttavaan toimintaan, omaan

etniseen ryhmään lokeroitumisen, riippuvaisuuteen puolisoista ja menneisyydessä olleet vaikeat kokemukset.

Kun vastaajat peilasivat yllämainittuja kotoutumisen haasteita niihin haasteisiin, joita vastaajat itse kokivat työskennellessään maahanmuuttajataustaisten naisten kanssa, nousi suurimmaksi tekijäksi kulttuurierot. Yksi vastaaja myös mainitsi naisten riippuvuuden sosiaaliaseman työntekijöistä kun muita kontakteja tai verkostoja naisille ei ole tarjota. Myös ajan vähyys ja kommunikaatiovaikeudet asiakaskontakteissa koettiin haasteelliseksi.

Vastaajat olivat huolissaan asiakkaiden käsittelemättömistä, traumaattisista kokemuksista, joiden purkuun tarvittaisi omanlaisensa paikka ja aika. Vastaajat korostivatkin, että vertaistuki on sellainen palvelumuoto, joka olisi naisille tarpeellinen mutta jota he itse eivät työssään pysty omille asiakkailleen tarjoamaan. Jalkautuminen asiakkaan kanssa muiden palvelujen pariin sekä palveluiden yhdistäminen ehkäisisi vastaajien mielestä asiakkaiden ”luukuttamista” sekä palveluiden ulkopuolelle jäämisen.

MoniNaisten Talo -toiminta koettiin hyväksi asiakkaiden sosiaalisten verkostojen kartuttamiseen ja vertaistuen saamiseen. Asiakkaiden on myös huomattu saavan Talolta apua asioiden hoidossa. Voisi näiden vastausten perusteella päätellä, että kun vastaajat kokivat ajan puutteen asiakastapaamisissaan haasteelliseksi, voi juuri tämä Talolta saatu yksilöohjaus helpottaa myös viranomaisten painetta asiakastilanteissa.

Kyselyyn vastaajat toivoivat MoniNaisten Talo -toiminnan ulottuvan myös perheen miehiin. Koko perheelle suunnattua toimintaa pidettiin tärkeänä myös naisten kotoutumiselle. Perhetoimintaan viittaneet vastaajat ehdottivat toiminnan järjestämistä erityisesti viikonloppuisin. Tämän ehdotuksen voi arvella liittyvän ainakin lasten koulu- ja päiväkotiaikoihin.

Kysyttäessä MoniNaisten Talo -toiminnan ja viranomaisten välisestä yhteistyön tilasta ja kehittämisen kohteista, vastaajat painottivat tiedottamista. Myös tiedon ja asiantuntemuksen jaksamista toivottiin – viranomaisten ehdotettiin jalkautuvan Talolle kertomaan työstään niin asiakkaille kuin Talon työntekijöille ja toisaalta Talon työntekijöiden toivottiin tulevan viranomaisten luo toimintaa esittelemään. Eräs

sosiaaliasemalla työskenteleväksi henkilöksi ilmoittautunut toivoi MoniNaisten Talon työntekijöiden parempaa perehtymistä lainsäädäntöön, esimerkiksi toimentulotukeen liittyviin asioihin.

7.2 Kieli- ja kulttuurierot voimavarana ja haasteena – työntekijöiden kokemuksia työstä Talolla

Haastattelin kahta MoniNaisten Talon työntekijää tavoitteenani kartoittaa MoniNaisten Talon toimivuutta ja kehittämiskohteita. Työntekijöiden kohdalla kyselyn lähtökohtana oli oman työn arviointi. Kieli- ja kulttuurierot omassa työssä koettiin niin voimavarana kuin haasteenakin. Kieli- ja kulttuurierot nähtiin viranomaisvastauksissa myös haasteena. Vaikka kulttuuri- ja kielituntemus on MoniNaisten Talolla haastateltujen viranomaisiin verrattuna vahvempaa, on MoniNaisten Talon työntekijöillä silti huolenaiheena hyvin eri lähtökohdista tulevien naisten kohtaaminen. Huoli siitä, mitä tehdä, jos ei osakaan antaa apua pyytämään tulleele naiselle hänen tarvitsemaansa tukea, häipyisi, jos kyselyyn vastanneiden viranomaisten peräänkuuluttama tiiviimpi yhteistyö toteutuisi. Joka tapauksessa molemmat kaksi MoniNaisten Talon työntekijää kertoivat, että vaikka vaikeita tilanteita tulee, johtuipa se sitten kielimuurista tai muusta, he eivät pelkää ottaa kontaktia uuteen ihmiseen. Minttu Rätty ohjeistaa teoksessaan Maahanmuuttaja asiakkaana (2002), että ihmistä ei tulisi koskaan jättää palvelematta kommunikaatiovaikeuksien pelossa (mt. 160).

MoniNaisten Talo -toiminnan non-stop- tyylinen toiminta vaikuttaa mitä ilmeisemmin niihin osaamistaitoihin, joita työntekijöiden mielestä Talolla työskentelyssä tarvitaan. Kyky reagoida erilaisiin tilanteisiin ja toimia erilaisten ihmisten kanssa, yhteistyötaidot eri toimijoiden kanssa sekä luovuus nähdään ratkaisuina vastata Talolla luvattuihin palveluihin. Koska nykyinen MoniNaisten Talo -toiminta on hankerahoitteinen, ja toiminnan rahoitus on loppumassa vuonna 2011, halusin tiedustella Talon työntekijöiltä heidän ratkaisujaehdotuksia toiminnan jatkuvuudelle. Molemmat työntekijät nostivat viranomais- ja kuntayhteistyön ylitse muiden ratkaisuna toiminnan jatkuvuudelle. Toinen työntekijöistä haluaisi saada tuettua toiminnassa aktiivisesti mukana olleita etnisiä järjestöjä aktivoitumaan oman, itsenäisen toiminnan kehittämiseen ja sitä kautta omarahoituksen saamiseen. Kaiken kaikkiaan

viranomaisten ja MoniNaisten Talon työntekijöiden kehittämisehdotukset ja tulevaisuuden näkymät maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisen tukemisessa tukivat toisiaan. Viranomaiset kaipasivat tietotaitoja, joita MoniNaisten Talon työntekijöillä oli ja toisinpäin.

7.3 Miten elämä uudessa yhteiskunnassa näyttäytyy? Kahden naisen kokemuksia kotoutumisesta

Käytettävissä olevan ajan vuoksi päätin tehdä vaan kaksi haastattelua MoniNaisten Talolla käyvästä maahanmuuttajataustaisesta naisesta. Lily Huuhtanen tutki jo vuonna 2009 MoniNaisten Talon kävijöiden kokemuksia Talon toiminnasta, ja hankkeen loputtua kävijöiden kokemuksia kartoitetaan uudelleen prosessiarvioinnin muodossa. Tässä työssä ei kuitenkaan ollut oleellista kartoittaa pelkästään maahanmuuttajataustaisten naisten tarpeita MoniNaisten Talosta, vaan tutkia aihetta monipuolisemmin ja toisaalta kuvata yleisesti naisten haasteita ja niistä nousevia tarpeita heidän kotoutumisessaan.

Kahden haastattelun perusteella ei voi tehdä yleistyksiä maahanmuuttajataustaisten naisten tilanteesta. Haastattelujen rooli onkin antaa tapausesimerkit MoniNaisten Talo -toiminnan parissa käyvien naisten ajatuksista kotoutumiseen ja kotouttamiseen liittyen. Toisen haastateltavan valitsin tarkoituksenmukaisesti MoniNaisten Talo -hankkeen kohderyhmästä, mutta toiminnan tulevaisuutta ajatellen halusin ottaa tarkasteluun myös pakolaistaustaisen tai siihen liittyvien syiden perusteella Suomeen muuttaneen naisen ajatuksia.

Haastateltavat olivat thaikielinen Fon ja arabiankielinen Nura. Fon on tullut Suomeen noin kolme vuotta sitten mentyään suomalaisen miehen kanssa naimisiin. Nura saapui Suomeen alle vuosi sitten oman kotimaansa rauhanliikkeen lähettämänä toimittajan ominaisuudessa. Nura ei ole saapunut Suomeen pakolaisena, mutta kotimaassa on valloillaan konfliktitilanne, ja Nuran muu perhe on joutunut pakolaisleirille.

Sekä Nura että Fon kokivat ensimmäiset kuukaudet Suomessa vaikeiksi jo pelkästään erilaisen ilmaston takia. Kumpikaan ei ollut tottunut kylmään. Nura ja Fon

kertoivat odotetusti, että vastaanottoakaan ei Suomessa ollut lämmin. Nura hämmentyi ihmisten tuijotuksesta ja Fon taas huomasi, että suomalainen aviomies ei ollutkaan sama ihminen kuin Thaimaasta lähtiessä.

Suomessa ihmisten asennoituminen erilaisuuteen on hätkähdyttänyt naisia. Fon on ulkona asioilla miehen kanssa olleessaan tottunut kuulemaan, kun muut naiset päivittelevät kovaan ääneen kuinka miesten pitää hakea vaimo Thaimaasta asti. Nuraa hymyilyttää Suomessa asuvien ujo ja vahvasti yksilökeskeinen luonne. Muutettuaan omaan asuntoon Nura sai turhaan odotella, kutsuista huolimatta, naapureita kylään tai yrittää saada ihmisiä kommunikoimaan kanssaan.

Fonin ja Nuran elämä Suomessa on samojen haasteiden lisäksi värittänyt myös hieman erilaisin huolin. Fonin aviomies piti ensimmäiset vuodet naista eristyksissä ulkomaailmasta. Mies piti huolta siitä, ettei Fon päässyt juttelemaan ulkona tapaamilleen muille thainaisille ja ettei hän tutustunut myöskään suomalaisiin. Myös miehen lähipiiri ilmaisi Fonille selkeästi, etteivät hyväksy tätä. Fon ei ole koskaan ilmoittautunut työvoimatoimistoon eikä saa mitään sosiaalitukia, joten nainen on jäänyt täysin kotouttamispalvelujen ulkopuolelle. Mies ei avioliiton aluksi päästänyt Fonia edes opiskelemaan suomea, ja niinpä hän vietti ensimmäiset vuotensa kotona. Avioliitto oli kaikkea muuta, kuin mitä Fon oli voinut kuvitella naimisiin mennessä. MoniNaisten Talolle Fon löysi pari kuukautta sitten aivan sattumalta, tuntemattoman thainaisen ohjaamana. Hän sai ylipuhuttua miehen päästämään hänet opiskelemaan Talolle suomea. Fon kuvailee Talolle tullessaan saaneen kontaktin Suomeen ensimmäistä kertaa sitten muuton jälkeen. Talolla Fon pääsi puhumaan omaa äidinkieltään ja jakamaan kokemuksiaan. Fon ikävöi kotimaassaan edellisestä avioliitosta syntynyttä, oman äitinsä kanssa asuvaa lastaan, jota suomalainen aviomies ei ainakaan vielä halua asumaan kanssaan tai edes käymään koululoma-aikoina.

Nura taas aloitti aktiivisen ja määrätietoisen suomalaiseen yhteiskuntaan kiinnittymisen työnsä ansiosta. Työnsä kautta hän sai ystäviä, oman asunnon ja joutui opettelemaan palvelujärjestelmä menettelytapoja jo pelkästään työ- ja oleskeluluvan puolesta. Nuraa naurattaa kokemansa tunteet asioidessaan viranomaisien kanssa. Hän kuvailee, kuinka hänestä välillä tuntui, että viranomaiset pelkäävät ulkomaalaisten rikkovan suomalaisen turvallisen ja toimivan

yhteiskuntajärjestelmän. Vaikka hän pitää suomalaisia fiksuina ihmisinä, hän ei voi käsittää kuinka massamedian aiheuttama vääristynyt kuva maahanmuuttajataustaisista on vaikuttanut myös suomalaisten asenteisiin. Nainen toteaa, että hänestä tuntuu välillä, että ihmiset ovat menettäneet inhimillisyytensä ja ovat täysin manipuloitavissa.

Korkeasti koulutettu, naisten oikeuksia koko elämänsä ajanut ja nyt oman valtionsa rauhan puolesta työskentelevä Nura on samassa asemassa kuin pakolaistaustaiset. Nura ikävöi kotimaansa naapurimaan pakolaisleirillä olevaa perhettään, ja huoli yhdeksän- ja neljävuotiaista lapsista varjostaa naisen kotoutumista Suomeen. MoniNaisten Talolta Nura onkin saanut apua viranomaispapereiden täytössä, mahdollisuuden käyttää tietokonetta tiedonetsimiseen ja sukulaisten kanssa yhteydenpitoon sekä osallistua Talolla järjestettävään Naisten Koulu - kotoutumiskoulutuskurssille.

Molemmat naiset löysivät Talolle sattumalta. Kysyttäessä haastattelussa Talon merkityksestä itselle Fon ilmaisee olleensa huojentunut saatuaan vihdoin ensikosketuksen suomalaiseen elämään sekä muihin ihmisiin, niin suomenkielisiin kuin omaa äidinkieltään puhuviin naisiin. Nura nauroi, kuinka hänellä ei ollut moniin kuukausiin aavistustakaan aivan oman kodin lähistöllä sijaitsevasta MoniNaisten Talosta. Hän kertoi toruneensa leikkimielisesti työkavereitaan siitä, kuinka he eivät olleet osanneet ohjata naista jo aiemmin Talolle.

Vaikeuksista huolimatta molemmat naiset jaksavat olla positiivisia tulevaisuuden suhteen. Fon kuvailee, että parisuhde miehen kanssa voi paremmin ja että hänellä on kova halua päästä kielen opiskelussa eteenpäin. Nainen suunnittelee jo ilmoittautuvansa työvoimatoimistoon ja jatkavansa opiskelua kieliopintojen lisäksi. Nura ei malta odottaa suomen kielen karttumista. Hän itseopiskelee kotona lukien sanomalehtiä ja kuunnellen radiota ymmärtämättä silti sanaakaan. Molemmilla naisilla on tarkoitus jäädä pysyvästi Suomen asumaan ja saada perheensä luokseen.

Haastattelun lopuksi naisia pyydettiin asettumaan viranomaisen tai muun henkilön asemaan, jonka luo saapuu vasta maahan tullut nainen. Naisten ensireaktiot kysymykseen ”Mitä sinä tekisit tai sanoisit edessäsi olevalle, vasta maahan tulleelle naiselle” korreloivat suoraan heidän omakohtaisiin kokemuksiinsa. Fon opastaisi, kuinka varautua erilaisiin haasteisiin, kuten ongelmiin perheissä, ja antaisi omien

kokemusten kautta naiselle neuvoja ja vinkkejä. Nura pyrki karistamaan ennakoasenteet ja kohtasi ”lasin takana” olevat ihmiset ihmisinä. Vaikka aina ei voi antaa toiselle osapuolelle sitä mitä hän haluaisi ja joutuisi noudattamaan byrokratiaa, pieni ystävällisyys ei koskaan ole haitaksi. Nura muistuttaa, että vaikka kaikki maahanmuuttajat eivät olekaan enkeleitä, eivät he myöskään kaikki ole paholaisia.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

MoniNaisten Talo -toiminta on täyttänyt puuttuvan osan Monika-Naiset liiton toiminnassa; nyt jälkihoidon sijaan Moninaisten Talo on ennaltaehkäisevää toimintaa, joka on hyväksi niin yksilöille kuin koko yhteiskunnan toimivuudelle. Hankkeen avulla kolmansista maista tulleiden maahanmuuttajataustaisten naisten tarpeisiin pyritään vastaamaan niin, etteivät sosiaaliset ongelmat ole pääse kasaantumaan. Jos naisella ei ole turvallisen ja eheän elämän perusedellytykset kunnossa, on kotoutumisprosessin alkaminen tai sen sujuminen miltei mahdotonta. Tässä hankkeen ”yhden luukun” periaate on mahdollistanut sen, että naiset saavat sosiaalisen ympäristön yksinäisyyttä vastaan, tukea uuteen kieleen ja kulttuuriin perehtymisessä, mahdollisesti vertaistukea omalla äidinkielellä sekä ohjausta ja neuvontaa elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä, kuten lasten kasvatuksessa tai koulutukseen hakeutumisessa. Yhden luukun periaatetta tukevat myös hallinnoijan kriisipalvelut, joihin on ohjattu naisia esimerkiksi väkivalta -, ihmiskauppa- ja avioerotilanteissa. Kaiken kaikkiaan kaikella MoniNaisten Talon sosiaalisella toiminnalla tuetaan maahanmuuttajataustaisia naisia pääsemään suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi.

Jo pelkästään haastattelujen perusteella MoniNaisten Talo -hanke on nähty hyvänä kotoutumista tukevana toimintamallina. Sekä viranomaiset että maahanmuuttajataustaiset naiset itse kokevat MoniNaisten Talo -toiminnan tärkeäksi kotoutumisen tukimuodoksi. Tätä tukee myös Talon työntekijöiden, muun muassa itseni, saama suullinen palaute molemmilta edellä mainituilta ryhmiltä. Esimerkiksi Kokoomuksen eduskuntaryhmän turvapaikka- ja kotouttamispolitiikkaa käsittelevässä

raportissa (2009,35) MoniNaisten Talo on nostettu hyväksi esimerkiksi onnistuneesta kotouttamistyöstä.

Tähän työhön kerätyistä aineistoista tehtyjen havaintojen perusteella ei ole yhdentekevää, että MoniNaisten Talo -toiminta sen kaikkine osa-alueineen on kansalaisjärjestön tuottamaa. Sosiaali- ja terveysministeriön Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastaisessa kansallisessa toimintasuunnitelmassa vuosille 2003- 2005 nostetaan esiin sosiaali- ja terveysjärjestöjen panos syrjäytymisen ehkäisyssä. Suunnitelman mukaan järjestöt luovat mahdollisuuksia liittyä yhteisöön ja rakentaa yhteisöllisyyttä ja tuottavat merkittäviä palveluja ja tukia ehkäisevän työn alueella. Sosiaali- ja terveysministeriö myös ennustaa järjestöillä olevan keskeinen rooli uusien toimintatapojen kehittämisessä sosiaali- ja terveysalalle yhteistyössä julkisten palveluiden kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003,49).

MoniNaisten Talo -toiminnalle kolmannen sektorin rooli toiminnan tuottajana on siis välttämätön. Etnisten järjestöjen ollessa toiminnan kohteena, mutta myös sen tuottajana, järjestökenttä tuo isoja elementtejä koko matalan kynnyksen palvelukokonaisuuteen. Kansalaisyhteiskunta, jota voidaan nimittää myös kolmanneksi sektoriksi, vahvistaa aktiivista kansalaisuutta, lisää sosiaalista pääomaa ja synnyttää yhteisöllisyyttä, jotka ovat tärkeitä edellytyksiä inhimilliselle, sosiaaliselle ja taloudelliselle hyvinvoinnille sekä demokraattiselle yhteiskuntajärjestelmälle. Kansalaisyhteiskunnan merkitys ihmisille voidaan tiivistää seuraaviin rooleihin: toiminnallisuus, osallistuminen ja liittyminen, kansalaiseksi kasvaminen, tuki ja välittäminen, asiantuntijuus ja edunvalvonta, vaikuttaminen sekä identiteetin rakentaminen. (Oikeusministeriö 2005, 13; 31.)

Kotouttamislakiselonteossa (5/ 2002) todetaan, että kotouttamistoimenpiteiden normaalikesto eli kolme vuotta on liian lyhyt aika tarkastella kotouttamislain toimivuutta ja vaikuttavuutta. Kotoutuminen prosessina kestää kauan, jopa eliniän, eikä prosessille ole määritelty mittareita. On vaikea testata tai arvioida yksilöllistä kotoutumisprosessin vaihetta tai tilannetta. (Liebkind ym. 2004,32.) Ei ole itsestäänselvyys, että julkisen sektorin tuottamien kotouttamispalveluiden päättymisen jälkeen maahanmuuttajataustainen nainen ei tarvitsisi enää tukitoimia kotoutumisessaan.

8.1 Yhteistyöllä vahvemaksi

Kotouttamiskeskustelussa usein mainitaan poikkihallinnollinen ja moniammatillinen yhteistyö kotouttamispalvelujen tuottamisessa, joka tarkoittaa myös kolmannen sektorin mukaan ottamista kotouttamistoimenpiteisiin. Entistä paremmin organisoidulle kuntayhteistyölle on todellinen tarve niin MoniNaisten Talo -toiminnan kuin kunnan ja viranomaisten näkökulmasta. Kunnalla on oma osaamiskompetenssi, mitä kansalaisjärjestötoimijoilla ei välttämättä ole ja toisinpäin. Tulee huomioida, että MoniNaisten Talo -toiminnan tuottajilla, tässä tapauksessa järjestöllä, ja julkisella sektorilla voi olla erilaisia odotuksia yhteistyöstä. Myös omakohtaisesta kokemuksesta voi sanoa, että MoniNaisten Talo -toiminnan kanssa tekemisissä olleilla viranomaisilla on oletamus, että MoniNaisten Talolla tapahtuva toiminta olisi julkisen sektorin kanssa tasaveroinen palvelujen tuottaja, ja helpottaisi näin viranomaisten työtä. (Möttönen & Niemelä 2005, 153.) Esimerkkinä tästä mainittakoon viranomaisten erheellinen käsitys Talon monikielisten työntekijöiden toimivan virallisena tulkkina. Talolle on tullut puheluita, jossa viranomainen pyytää Talon työntekijää tulkkamaan puhelimessa sellaisen henkilön asioita, joka ei koskaan ole edes käynyt Talolla, eikä asia näin ollen liity Talon toimintaan. Samantapaista käsitystä tukee muutama viranomaisille suunnattuun sähköpostikyselyyn vastaaja toivoessaan, että Talon työntekijät osaisivat enemmän auttaa maahanmuuttajataustaisia naisia viranomaisten tehtäviin kuuluvissa asioissa.

MoniNaisten Talo -toiminnan kehittämiseksi on kuitenkin todettava, että työntekijöiden kieli- ja kulttuuriosaaminen ei riitä Talolla tarjottavan palvelun laadun takaamiseksi. Perustiedot suomalaisesta yhteiskuntarakenteesta ja palvelujärjestelmästä sekä maahanmuuttopolitiikkaan liittyvistä keskeisistä asioista helpottaisivat asiakkaan kanssa asiointia, ilman, että astuttaisiin kuitenkaan viranomaistyön puolelle.

Jotta pystyisi selvittämään, vastaisiko MoniNaisten Talo -toiminta todella niihin tarpeisiin, johon se pyrkii, olisi kokemuksia Talon toiminnasta kartoitettava kokonaisvaltaisemmin. Viranomaisnäkökulmaa tulisi laajentaa osoittamalla kysely poliiseille, maahanmuuttoviranomaisille, virkailijoille ym. yhteistyökumppaneille sekä jäsenjärjestöjen edustajille.

Räättälöityjä tukimuotoja ei kaipaa pelkästään pääkaupunkiseudun maahanmuuttajataustaiset asukkaat. Maahanmuuttajataustaisia naisia asuu ympäri Suomea, mutta pienemmillä paikkakunnilla tarvittaisi erityisesti matalan kynnyksen tukimuotoja naisten voimauttamiseksi. Esimerkiksi pitkät etäisyydet ja etnisten ryhmien vähäinen asutus voi naisilla vaikeuttaa tiedon saantia tai verkostoitumista. MoniNaisten Talo -toiminnan vapaus räätälöidä oikeanlaiset tukimuodot juuri tietyllä paikkakunnalla asuville naisille mahdollistaisi kotouttamispalvelut kaikille asuinalueesta riippumatta. MoniNaisten Talo -toiminnan alueellistamiseksi on käynnistetty jo yhteistyöneuvotteluja. Hanke pilotoitiin pienimuotoisesti Mikkelissä vuoden 2009 lopulla. MoniNaisten Talo -toiminta on alkanut Mikkelissä kiitettävästi, ja se on tavoittanut etenkin venäjänkielisiä naisia. Naiset ovat uskaltaneet hakea matalan kynnyksen tukipisteestä arjen tietotaidon tukemist jäsentääkseen ja hahmottaakseen omaa osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. MoniNaisten Talo -toimintaa suunnitellaan siirrettäväksi Joensuuhun, Turkuun ja Tampereelle.

8.2 MoniNaisten Talo -toiminnan uhat ja mahdollisuudet

MoniNaisten Talon työntekijät ja työharjoittelijat ovat laatineet heinäkuussa 2010 MoniNaisten Talo -toiminnasta SWOT-analyysin. Analyysissa nousevat esille samat huolenaiheet kuin varmastikin monille muille projektimaailmassa työskenteleville. Toiminnan jatkuvuus rahoituksen päättyessä sekä mahdolliset kilpailijat ja toiminnan päällekkäisyys muiden tahojen kanssa määritellään analyysissa uhaksi. MoniNaisten Talo -toiminnan ylläpitämisen ja levittämisen ideaalina olisikin, että sillä vastataan alueellisiin kohderyhmän tai -ryhmien tarpeisiin. Ei ole tarkoituksenmukaista tehdä päällekkäistä työtä MoniNaisten Talo -toiminnan kanssa.

SWOT-analyysin mukaan resurssipula ja vakiintuneiden toimintatapojen puute koetaan toiminnan heikkoudeksi. Vaikka työntekijöiden monikulttuurisuus ja -kielisyys koetaan voimavarana, voi se vaikeuttaa kommunikaatiota. SWOT-analyysin mahdollisuudet -osiossa todetaan, että ”MoniNaisten Talo voi kehittyä vielä järjestelmällisemmäksi kotouttamista tukevaksi palvelumuodoksi”. Tämän mahdollistamiseksi toiminnan juurruttamiseen pitää panostaa. Eri viranomaisten ja

muiden toimijoiden kanssa tehtävää tiiviimpää yhteistyötä pidettiin myös mahdollisuutena toiminnan kehittämiseksi.

On huomattu, että matalan kynnyksen tukipalveluilla on maahanmuuttajataustaisten kotoutumista vauhdittava vaikutus. MoniNaisten Talo -hankkeella on tartuttu kotouttamislakiselonteoissakin tunnustettujen, erityisesti naisille tarkoitettujen matalan kynnyksen toiminta- ja kohtaamispaikkojen tarpeellisuuteen kehittämällä ainutlaatuinen malli kotoutumisen tueksi. Mallilla vastataan valtioneuvoston kehittämisehdotuksiin muun muassa väkivallan ja muun hyväksikäytön ehkäisyssä, puolisoina Suomeen muuttaneiden naisten ja yksinhuoltajien osallistumisen ja kotoutumisen huomioimisessa sekä esimerkiksi etsivän työn avulla kotouttamistoimenpiteistä ulkona tai muuten marginaalisessa asemassa olevien tavoittamisessa. (Valtioneuvosto 2008, 59; Valtioneuvosto 2010, 44.)

Edellä mainitut, väkivallan kohteena olevat tai vailla minkäänlaisia sosiaalisia verkostoja olevat naiset on edelleen haastava tavoittaa. MoniNaisten Talon hankkeen kohderyhmän eri yhteisöillä on myös sisäisiä ominaisuuksia, jotka osaltaan haastavat heidän tavoittamistaan. Esimerkiksi kaikissa yhteisöissä "suusta- suuhun" -tieto ei kulje niin hyvin kuin toisissa, mikä haastaa etsimään uusia työmenetelmiä naisten tavoittamiseen.

Nykyinen MoniNaisten Talo -malli matalan kynnyksen tukipalveluna sopii kaikille maahanmuuttajataustaisille naisille. Nykyisessä toiminnassa on huomioitu erityisesti kotiäidit, Suomeen puolisoina muuttaneet ja heikosti koulutetut naiset. Vaikka jokainen uusi Talolle tuleva nainen otetaankin yksilöllisesti huomioon, ei kaikille ole välttämättä tarjota juuri heille sopivia, yhteisiä aktiviteetteja. MoniNaisten Talo -toiminnassa tietotaidon tukeminen koostuu havainnollisista, arkisista ja yksinkertaisista menetelmistä, jotka esimerkiksi koulutustaustan jo omaaville saattaa olla liian hidasta tai heidän oppimistasoonsa nähden tarpeetonta. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin huomioida, että MoniNaisten Talo -toiminnan tarkoituksena on antaa nimenomaan arjen perustyökaluja ja osallistumisen ja osallisuuden mahdollistamista niille, joilla niitä ei vielä ole. MoniNaisten Talo -toimintaa voisikin kuvata ponnahduslaudaksi, jossa perustietotaitojen saavuttamisen, sosiaalisiin ongelmiin saadun tuen tai naisen verkostoitumisen jälkeen nainen rohkaistuisi osallistumaan ja

toimimaan yhteiskunnassa, eikä niin sanotusti enää tarvitsisi MoniNaisten Talo -toiminnan tukipalveluja.

Jo työ- tai opiskeluelämässä olevat maahanmuuttajataustaiset naiset eivät hyödy päiväsaikaan tapahtuvasta toiminnasta. Vaikka he eivät tarvitsisi välttämättä ohjausta tai uuteen yhteiskuntaan tarvittavien tietotaitojen tukemista, voi heillä silti olla tarve tavata muita naisia ja harrastaa vaikkapa käsitöitä yhdessä toisten naisten kanssa. Nykyisen toiminnan ollessa Euroopan kotouttamisrahaston tukemaa hanketoimintaa, ei kaikille maahanmuuttajataustaisille ole voitu kohdistaa tai räätälöidä palveluja. Nykyisellä MoniNaisten Talo -toiminnalla ei ole voitu huomioida tarpeeksi pakolaistaustaisia naisia, jotka kotoutumisensa tukemiseksi kuitenkin tarvitsisivat myös omanlaistaan erityistukea traumaattisten kokemusten ja mahdollisesti edelleen naisen elämää hallitsevien perheeseen liittyvien huolenaiheiden purkamiseksi. Kuten johdannossa jo esitettiin, kotoutumisen haasteet ovat kaikille samanlaiset taustasta, osaamisesta, kokemuksista ynnä muista riippumatta. Silti jotkut, kuten juuri pakolaistaustaiset, tarvitsevat erityistukea kotoutumisessa. On kuitenkin väliä, tuleeko nainen niin sanotusti hyvistä oloista vai pakolaisena sodan ja kriisien keskeltä. Kriisissä olevan naisen kotoutuminen ei voi alkaa, jos nainen ei saa ensin elämän perusasioita kuntoon, eli turvallisen lähipiirin ja kodin, perus toimeentulon apua traumoihinsa. Tämä pätee myös lähisuhdeväkivallan, prostituution tai ihmiskaupan uhreihin.

Kuten viranomaisille suunnatussa kyselyssäkin ilmeni, naisten kotoutumisen tukemisen lisäksi olisi syytä huomioida koko perheen, myös perheen miesten, tukeminen. Nainen voi aidosti hyvin vasta sitten, kun koko perhekin voi hyvin. Perheiden tukemisella on myös perheongelmien kasautumista ehkäisevä vaikutus. Vuonna 2011 MoniNaisten Talo -hankkeessa tavoitteena onkin tukea myös kohderyhmän perheitä, mukaan lukien miehiä. Se, miten se käytännössä tulisi MoniNaisten Talo -toiminnassa tapahtumaan ja näkymään, jää vuoden 2011 nähtäväksi.

Kotouttamisohjelmassa tulee käsitellä omana kohtanaan myös maahanmuuttajataustaisten naisten kohtaamaa väkivaltaa ja sen ennaltaehkäisyä. Ohjelmaan on sisällytettävä suunnitelma maahanmuuttajataustaisten naisten kanssa työskentelevien perehdyttämiseksi väkivallan tunnistamiseen, puuttumiskykyksen

alentamiseen ja väkivallan uhrien ohjaamiseen tukipalveluihin. Jos yhteiskunta jää aikuiselle vieraaksi, hän ei pysty myöskään tukemaan ja ohjaamaan lastensa kasvua yhteiskunnan jäseniksi. (Valtioneuvosto 2010, 44.) Valtioneuvoston selonteon mukaan kotouttamisohjelmien merkitys vaihtelee kunnittain sen mukaan, kuinka se halutaan tulkita. Kotouttamissuunnitelmaan luotetaan enemmän, kuin mitä se käytännössä merkitsee yksilön kotoutumiselle. (Valtioneuvosto 2010, 14.) Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat maahanmuuttajat jäävät helposti ”näkymättömäksi” ja vaille kotouttamispalveluita palveluita. MoniNaisten Talo -toiminnan tarkoituksena on tarjota juuri kotouttamislain uudistuksessa esitettyjä palvelumuotoja, eli tukea haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumista.

MoniNaisten Talo -toiminnalla Monika-Naiset liitto ry:n ympäröivät tukimuodot pystytään täydentämään julkisen sektorin tuottamia kotouttamispalveluita. Tällaisenaan malli on nähtävästi vaikeasti siirrettäväksi pelkästään julkisen sektorin tuottamaksi toiminnaksi. Kotouttamistukipalveluiden tuottajien välisen yhteistyön kulmakivi on verkostoituminen. Aidon verkostosuhteen syntyminen järjestöjen kanssa edellyttää, että järjestöt nähdään hyvinvointipolitiikassa tasavertaisina toimijoina. Järjestöjä ei pidetä julkisen sektorin ongelmien ratkaisijoina. Sen sijaan jos jokin kunnan vastuulla olevaa toimintaa halutaan kehittää, kehittämiseen voidaan saada lisäaineksia toimimalla yhteistyössä järjestöjen kanssa. (Möttönen & Niemelä 2005,210.)

Kustannustehokas ja kotouttamistoimien sirpaleisuuteen on ehdotettu aitoa, konkreettista toimintaa. Uudessa kotouttamislain uudistushankkeessa ehdotetaan Osallisena Suomessa -kokeilua. Kunnille ja TE-toimistoille suunnatussa kokeiluhankkeessa tarkoituksena olisi kokeilla vaihtoehtoisia, joustavia ja johdonmukaisia kotoutumiskoulutuksen menetelmiä erityisesti asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Kokeilua ehdotetaan tehtäväksi yhteistyössä viranomaisten ja kansalais- ja muiden järjestöjen kanssa. Kokeiluhanke kohdistettaisiin muun muassa erityistä tukea tarvitseville maahanmuuttajille, kuten kotiäideille, heikosti koulutetuille sekä luku- ja kirjoitustaidottomille taikka iäkkäille maahanmuuttajille. (Valtioneuvosto 2010, 97.) Olisiko tässä

myös MoniNaisten Talo -toiminnan jatkuvuuden paikka?

LÄHTEET

Enoranta, Teija (toim.) 2007. Elämänhallinnasta empowermenttiin – tue turvapaikan hakijoiden toimintaa. Tampere: Cityoffset Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4.painos. Tampere: Vastapaino.

Euroopan yhteisöjen komissio 2005. Yhteinen toimintasuunnitelma kotouttamiselle. Puitteet kolmansien maiden kansalaisten kotouttamiselle Euroopan unionissa. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Viitattu 4.10.2010.
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0389:FIN:FI:PDF>

Forsander, Annika 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 39/2002. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Harju, Aaro 2005. Aktiivisen kansalaisuuden sisältömäärittely. Artikkelit 18.4.2005. Viitattu 6.11.2010. <http://www.kansalaisfoorumi.fi/aktiivinen-kansalaisuus/aktiivisen-kansalaisuuden-sisrittely.html>

Helander, Voitto 2002. Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. 3.painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helsingin kaupunki 2009. Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2009–2012. Viitattu 31.10.2010. <http://www.hel2.fi/taske/julkaisut/2009/Strategiaohjelma.pdf>

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uusittu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2010. Opinnäytetyöopas. Viitattu 13.11.2010.

<https://pro.humak.fi/humakpro/humak/390799/OPINNAYTETYOOPAS.pdf>

Huuhtanen, Lily 2009. MoniNaisten Talo. Maahanmuuttajanaisten kokemuksia matalan kynnyksen kohtaamispaikasta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Jokisaari, Selene 2006. Kotouttamislain merkitys kotoutumisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Siirtolaisinstituutti. Web Reports No. 18. Viitattu 1.10.2010.
<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports18.pdf>

Kehitysvammaliitto 2004. Hyvinvointipalvelujen hankintaprosessin mallintaminen Itä-Suomessa. Projektisuunnitelma. Viitattu 25.10.2010.
<http://mv-dynasty.pohjoiskarjala.net/Dynasty/Ilomantsi/kokous/KOKOUS-742-5-Liite-1.PDF>

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta - Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön opas 2005:15. Viitattu 1.11.2010.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3487.pdf

Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2010. ”Jos äiti osaa maan kieltä, hän on kuin kotonaan”. Mitä helsinkiläiset pienten lasten maahanmuuttajavanhemmat ajattelevat kieliopinnoista? Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos. Opetusviraston julkaisu A1:2010. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 4.10.2010.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/e9b8d50043cb4cc181b1a5ae76d29171/Opetusvirasto_A1-2010_%C3%A4ityden_verkko.pdf?MOD=AJPERES

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta. 9.4.1999/ 493.

Lepola, Outi (toim.) 2002. Koto-maana Suomi. Kertomuksia maahanmuutosta 1999-2001. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Liebkind, Karmela & Mannila, Simo & Jasinskaja-Lahti, Inga & Jaakkola, Magdalena & Kyntäjä, Eve & Reuter, Anni 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Tampere: Tammer-Paino.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Monika-Naiset liitto ry 2010. Tukea, apua & toimintaa. Viitattu 30.10.2010.
<http://www.monikanaiset.fi/>

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Oikeusministeriö 2005. Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006-toimikunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisu 14/ 2005. Hallituksen politiikkaohjelmat. Helsinki: Edita Prima Oy.

Opetushallitus 2007. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opettussuunnitelmaksi. Viitattu 19.11.2010.
http://www.oph.fi/download/124652_koto_ops.pdf

Pyykkönen, Miikka 2007. Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Satonen, Arto 2009. Realismia turvapaikkapolitiikkaan, resursseja kotoutumiseen. Kokoomuksen eduskuntaryhmä. Viitattu 3.10.2010.
<http://kokoomus-fi-bin.directo.fi/@Bin/43d7b276d3a3ab7cc7587b41549973d0/1286105010/application/pdf/1817131/kok-maahanmuuttoraportti-09.pdf>

Sisäasiainministeriö 2009. Kotouttamisrahasto. Vuosiohjelma 2009. Viitattu 19.11.2010.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/43723fdfa1d624bec225771b0027681d/\\$file/if_tavoitteet_ap_2009.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/43723fdfa1d624bec225771b0027681d/$file/if_tavoitteet_ap_2009.pdf)

Sisäasiainministeriö 2010. Kotouttamisrahasto – Eurooppalainen rahasto kolmansien maiden kansalaisten kotouttamista varten. Opas hankkeen toteuttajalle. Viitattu 8.10.2010.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/8f908456aedba052c225771b00264a22/\\$file/if_hankeopas_2010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/8f908456aedba052c225771b00264a22/$file/if_hankeopas_2010.pdf)

Sosiaali- ja terveysministeriö 2003. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003- 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23. Viitattu 4.10.2010.

<http://pre20090115.stm.fi/is1067674780175/passthru.pdf>

Suomen Pakolaisapu 2005. Voimaa vertaistuesta. Kokemuksia Suomen Pakolaisavun Tukena -projektista 2003-2005. Viitattu 30.10.2010.

http://www.pakolaisapu.fi/files/116/voimaa_vertaistuesta.pdf

Säävälä, Minna 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan Femage - hankkeen loppuraportti. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 35/ 2009. Helsinki.

Tilastokeskus 2010. Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990 – 2009.

Viitattu 14.10.2010. http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp

Valtioneuvosto 2008. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. Viitattu 3.11.2010.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/\\$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf)

Valtioneuvosto 2010. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Viitattu 3.11.2010.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100185.pdf>

Julkaisemattomat aineistot

Haastattelut ja kyselyvastaukset 2010. Aineisto tekijän hallussa.

Monika-Naiset liitto ry 2008. Strategia 2009-2012.

Monika-Naiset liitto ry 2010a. MoniNaisten Talo -hankkeen rahoitushakemus
vuodelle 2011. Helsinki.

Monika-Naiset liitto ry 2010b. MoniNaisten Talo -hankkeen väliraportti 2010.
Helsinki.

Monika-Naiset liitto ry 2010c. Naisten Koulu – vapaan sivistystyön toimintamallin
kehittäminen maahanmuuttajanaيسille -hankehakemus vuodelle 2010-2011.
Helsinki.

LIITTEET

Liite 1

KYSELY MONINAISTEN TALO -TOIMINNAN KANSSA TEKEMISISSÄ OLLEILLE VIRANOMAISILLE

1. Kuvaa omaa työsuhdettasi monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajataustaisiin naisiin
2. Mitä haasteita näet maahanmuuttajataustaisilla naisilla olevan Suomeen integroitumisessa?
3. Mitä haasteita maahanmuuttajataustausten naisen kohtaamisessa itse koet työssäsi?
4. Mitä toimintoja/ palveluita koet maahanmuuttajataustaisille naisille tärkeiksi, joita ei omassa työssäsi pystytä heille tarjoamaan?
5. Miten koet MoniNaisten Talon palveluiden vastaavan asiakkaidesi tarpeisiin?
6. Mihin tahoihin/ toimintoihin yleisimmin ohjaat maahanmuuttajataustaisia naisia?
7. Mitä toiveita tai kehittämisen kohteita sinulla olisi MoniNaisten Talon toimintoihin ja/ tai sen työntekijöiden kanssa käytävään yhteydenpitoon liittyvissä asioissa?
8. Miten yhteistyötä viranomaisten ja MoniNaisten Talo -toiminnan välillä tulisi kehittää ja/ tai lisätä?
9. Vapaa sana aiheeseen liittyen

Liite 2

HAASTATTELURUNKO MONINAISTEN TALON KÄVIJÄLLE**1. TAUSTATIEDOT****2. SUOMEEN MUUTTO**

- 2.1. Syy, jonka vuoksi muutti Suomeen
- 2.2. Kuvaile omin sanoin ensimmäistä 6kk:tta Suomessa
- 2.3. Keneltä sait apua tai tukea Suomeen kotoutumisessa? Millä tavalla?
- 2.4. Onko sinulla ystäviä Suomessa? Ovatko he suomenkielisiä vai muunkielisiä?

3. SUHDE MONINAISTEN TALOON

- 3.1. Syy(t) Talolle hakeutumiseen
- 3.2. Missä toiminnoissa olet käynyt ja kuinka paljon?
- 3.3. Onko Talolta saamasi apu auttanut sinua Suomeen kotoutumisessa? Jos kyllä, miten?
- 3.4. Missä asioissa olet saanut apua/ mitä olet oppinut Talolla?
- 3.5. Mitä palveluita toivoisit vielä saavasi Talolta?

4. KOTOUTUMINEN

- 4.1. Missä asioissa kaipaat vielä apua kotoutumisessa Suomeen?
- 4.2. Onko sinulla mielessä jokin asia, joka estää sinua kotoutumisessa?
- 4.3. Aiotko tai haluaisitko jäädä pysyvästi Suomeen?
- 4.4. Jos itse olisit viranomainen, mitä tekisit tai sanoisit vasta maahan tulleelle naiselle?
- 4.5. Mitä teet tällä hetkellä ja mitkä ovat tulevaisuuden suunnitelmasi?

Liite 3

KYSELY MONINAISTEN TALON TYÖNTEKIJÖILLE TOIMINNAN LAADUN KEHITTÄMISEKSI

1. Oman osaamisen arviointi

1.1 Mitkä ovat vahvuutesi työskennellessäsi MoniNaisten Talolla?

1.2 Mitä osaamista tai taitoja joudut useimmiten käyttämään työssäsi?

1.3 Mitä tietoa, taitoa tai osaamista tarvitsisit vielä työssäsi MoniNaisten Talolla?

1.4 Mitkä ovat mielestäsi peruskriteerit, joita MoniNaisten Talon työntekijältä vaaditaan?

2. Toiminnan arviointi

2.1 Mitä asioita koet haasteelliseksi työssäsi maahanmuuttajataustaisen naisen kohtaamisessa?

2.2 Mitä asioita koet haasteelliseksi työssäsi suhteessa työyhteisöösi?

2.3 Minkälaista yhteistyötä arvioisit MoniNaisten Talo -toiminnan tarvitsevan kehittyäkseen ja juurtuakseen pysyväksi toiminnaksi? Mainitse tahoja.

2.4 Kielen oppimisen lisäksi, mitä asioita koet tärkeäksi maahanmuuttajataustaisen naisen integroitumisessa?

3. Olisiko sinulla jotain muuta sanottavaa aiheeseen liittyen?